

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Petr Dočkal

Střídavá péče po rozvodu

Diplomová práce

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Střídavá péče po rozvodu vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Přerově dne 21. 3. 2015

.....
Petr Dočkal

Děkuji vedoucí své diplomové práce JUDr. Lence Westphalové, Ph.D. za odborné vedení práce, její připomínky, ochotu a vstřícný přístup.

Také bych rád poděkoval Mgr. Janu Novákovi a JUDr. Jaroslavu Tomaníkovi za jejich čas a cenné rady z praxe, kterých si velice vážím.

Poděkování patří rovněž mé rodině za pomoc a podporu během studia.

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	5
1 Úvod.....	6
2 Vymezení některých pojmů.....	9
2.1 Dítě.....	9
2.2 Zájem dítěte.....	10
2.3 Rodičovská odpovědnost.....	11
2.4 Péče vs. výchova.....	12
3 Střídavá péče.....	14
3.1 Vývoj střídavé péče v České republice.....	14
3.2 Kritéria pro svěřeni dítěte do péče.....	19
3.3 Procesní aspekty.....	22
4 Pozitiva a negativa střídavé péče.....	25
4.1 Pozitiva.....	25
4.2 Negativa.....	27
5 Intervaly střídání.....	30
5.1 Frekvence střídání v české soudní praxi.....	31
5.2 Slovenská varianta střídání.....	33
6 Střídavá péče v aplikační praxi.....	35
6.1 Dohoda rodičů.....	35
6.2 Nesouhlas jednoho z rodičů.....	37
6.3 Nesouhlas obou rodičů.....	41
6.4 Vzdálenost bydlišť, zachování jedné školy.....	41
6.5 Věk dítěte.....	45
7 Komparace úpravy střídavé péče v občanském zákoníku a zákoně o rodině.....	47
8 Závěr.....	51
Bibliografie.....	56
Abstrakt.....	60
Seznam klíčových slov.....	61

Seznam použitých zkratk

Úmluva	Úmluva o právech dítěte vyhlášená Valným shromážděním OSN 20. 11. 1989 v New Yorku
LZPS	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR
Školský zákon	Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
ZOR	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí

1 Úvod

Předmětem předkládané diplomové práce je institut střídavé péče, neboť se jedná o velice zajímavý a doposud málo využívaný typ péče o dítě. Ačkoliv byl tento výchovný model do české právní úpravy vnesen již novelou zákona o rodině v roce 1998, vzbuzuje u veřejnosti, ale také u odborníků značné emoce. Střídavá péče je rovněž předmětem rozsáhlých diskuzí, a proto si určitě zaslouží velkou pozornost. Je nutné poznamenat, že ačkoliv je tématem této práce střídavá péče po rozvodu, neznamená to, že by se níže uvedené vztahovalo pouze na svěřování dítěte do péče v souvislosti s rozvodem, nýbrž problematika svěření dítěte do péče souvisí i s případy rozchodu rodičů, kteří nejsou manželi. Vzhledem k této skutečnosti tedy to, co platí pro péči porozvodovou, je možno vztáhnout taktéž na péči po rozchodu rodičů dítěte.

Jelikož střídavá péče spadá pod oblast rodinného práva, je na místě podotknout, že rodinné právo je obecně považováno za nejcitlivější oblast regulovanou právem, neboť v podstatě denně zasahuje do života každého člověka. Je tedy jistě důležité věnovat problémům z tohoto právního odvětví patřičný prostor. I když střídavá péče není v českém právním řádu žádnou novinkou, dosud v České republice nenašla své pevné místo, jelikož vžitá tradice a mentalita lidí jejímu rozvoji brání, zatímco v jiných západních zemích je často využívanou formou porozvodového uspořádání.

Právě proto, že je tento výchovný model v očích veřejnosti kontroverzní a má celou řadu svých zastánců i kritiků, jsem se rozhodl jej prostřednictvím této práce blíže poznat, pochopit a zaujmout k němu své vlastní stanovisko. V současné době se podle statistik v České republice rozvádí přibližně každé druhé manželství, s čímž souvisí mnohdy vůbec nejkomplicovanější otázka, a to svěření dítěte do péče. Postupem času neustále roste zájem především ze strany otců o střídavou péči. Také proto se tomuto způsobu péče o nezletilé děti dostává stále větší publicity a zároveň přibývá odpůrců i obhájců střídavé péče s velkým množstvím argumentů na jedné i druhé straně pomyslné barikády.

Odpůrci střídavé péče většinou jako důvod nevhodnosti tohoto institutu uvádějí potřebu dítěte vyrůstat ve stabilním prostředí, ve kterém má dítě jeden stálý domov a není neustálým návštěvníkem mezi domácnostmi jeho rodičů. Existují však i případy, kdy se v pobytu u dítěte střídají rodiče, což je také možná, leč zatím téměř nevyužívaná varianta. Naopak obhájci tohoto výchovného modelu argumentují zájmem dítěte na jeho výchově ze strany matky i otce, jelikož střídavá péče umožňuje dítěti pravidelný kontakt s oběma rodiči, kteří se svým potomkem mají možnost prožívat běžné denní starosti i radosti, a dítě tak má ve

své výchově ženský i mužský vzor, neboť se rodiče na jeho výchově i po rozvodu podílejí v zásadě stejným dílem.

Literatura k tomuto tématu je velice rozsáhlá, přičemž v tištěné i elektronické podobě lze najít velké množství rozdílných názorů na střídavou péči ze strany právních odborníků, psychologů, zájmových sdružení, ale i samotných rodičů. Této problematice se dosud věnovala především Prof. JUDr. Milana Hrušáková, CSc., která se rodinným právem včetně institutu střídavé péče dlouhodobě zabývá. Z dalších odborníků musím jmenovat taktéž doc. JUDr. Zdeňku Králíčkovou, Ph.D.

Nepochybně se jedná o aktuální téma, neboť každým rokem dochází ke zvýšení počtu řízení, ve kterých se střídavá péče projednává, a rovněž se zvyšuje počet dětí svěřených do tohoto typu péče. Každá kauza týkající se této problematiky je velice specifická a typický je nejednotný postup soudů při aplikaci střídavé péče a s tím související problémy.

Za hlavní cíle diplomové práce považuji zjistit a analyzovat největší problémy, které střídavou péči provázejí v aplikační praxi, a následně formulovat doporučení pro rozhodování ve věcech střídavé péče, k nimž jsem v průběhu studia a psaní této práce došel. Tomu odpovídají i mnou zvolené metody, kdy jsem pro zpracování použil metodu analyticko-deskriptivní, dále metodu statistickou, na základě které poukážu na měnící se četnost svěřování dětí do této formy péče v posledních letech, a s ohledem na srovnání staré úpravy tohoto institutu v zákoně o rodině s účinným občanským zákoníkem rovněž využiji metodu komparace.

Práce je členěna na kapitoly a podkapitoly. Ve druhé kapitole nejprve vymezím některé základní a pro tento institut naprosto klíčové pojmy. Ve třetí kapitole se budu zabývat samotným pojmem střídavé péče a jeho postavením coby jednoho z typů péče o dítě včetně jednotlivých kritérií nutných pro svěření dítěte do střídavé péče, jejího postupného vývoje v České republice a rovněž procesními aspekty, které tento výchovný model v současnosti provází. Kapitola čtvrtá bude pojednávat o pozitivních i negativních, které s tímto institutem souvisí. V páté kapitole se zaměřím na různé modely střídání a jejich opodstatněnost, respektive vhodností pro rodiče i dítě samotné. Kapitola šestá bude věnována fungování střídavé péče v aplikační praxi, přičemž analyzuji velice nejednotnou judikaturní činnost soudů v České republice, týkající se střídavé péče, Ústavním soudem nevyjímaje. Dále mé pozornosti v sedmé kapitole neujde ani komparace úpravy tohoto institutu v zákoně o rodině č. 94/1963 Sb. a občanském zákoníku účinném od 1. 1. 2014, který svou úpravou rodinněprávních vztahů zákon o rodině nahrazuje.

Na samotný závěr zhodnotím všechna poznání a fakta, ke kterým jsem při psaní této práce dospěl, i možné způsoby řešení překážek a doposud nevyřešených otázek, které střídavou péčí provází. Zhodnotím také stávající úpravu tohoto výchovného modelu v občanském zákoníku. Nakonec uvedu rovněž prameny, ze kterých bylo v této diplomové práci čerpáno.

Jsem si vědom, že s ohledem na velké množství názorů týkajících se problematiky střídavé péče bude mít tato práce jistě i své kritiky, avšak doufám, že bude především přínosem nejen pro mne, ale i pro odbornou veřejnost a rodiče, kteří se nacházejí v těžké rozvodové situaci a mají obavy o své děti, právě s ohledem na střídavou péči.

2 Vymezení některých pojmů

V této kapitole vymezím některé pojmy, jež s institutem střídavé péče úzce souvisí. Jedná se o pojmy, které jsou v pramenech rodinného práva často užívány, ale mnohdy nejsou nikde definovány. Proto, aby byl vystižen jejich smysl, je nutno postupovat v souladu se zásadami, na kterých je budováno soukromé právo, s ohledem na účel institutů práva rodinného.¹ Rovněž je třeba vycházet z mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána, jakož i z judikatury českých soudů, která se interpretací některých pojmů mnohdy zaobírá.

2.1 Dítě

Ačkoliv je s pojmem „dítě“ běžně operováno v mnoha zákonech, žádný z nich jej však přesně nevymezuje. Nastává tak paradoxní situace, jelikož víme, jaká jsou práva a povinnosti daného subjektu, nicméně nevíme, kdo tímto subjektem ve skutečnosti je.²

Pojem dítě bývá zpravidla používán ve dvou významech. Jednak vyjadřuje fyzickou osobu ve vztahu ke svým rodičům (vztah předků a potomků), dále také fyzickou osobu, která ještě nedosáhla zletilosti. Na základě toho je dítě považováno za slabší stranu, a je mu proto v právním řádu obvykle poskytována větší míra ochrany.³

Tento pojem je však definován v čl. 1 Úmluvy, kde se dítětem rozumí *„každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve“*⁴ Ve vnitrostátních pramenech práva pak nalezneme definici dítěte v ustanovení § 2 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, kde se za dítě považuje nezletilá osoba.⁵

Zletilost je v OZ upravena jako tzv. plná svéprávnost. Člověk nabývá zletilosti dovršením osmnáctého roku věku. Před nabytím zletilosti se plné svéprávnosti nabývá uzavřením manželství či přiznáním svéprávnosti na základě rozhodnutí soudu. Svěprávnost nabytá uzavřením manželství se pak již neztrácí, a to ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné.⁶

¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 75.

² SCHÖN, Monika. Koho české právo rozumí pod pojmem dítě? *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 3, s. 17-19.

³ SCHÖN, Monika. Koho české právo rozumí pod pojmem dítě? *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 3, s. 17-19.

⁴ Úmluva o právech dítěte č. 104/1991 Sb. ze dne 20. listopadu 1989.

⁵ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

⁶ § 30 odst. 1, 2 OZ

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že dítětem je osoba mladší osmnácti let, pokud neuzavře před tímto rokem na základě povolení soudu manželství či ji soud svéprávnost svým rozhodnutím nepřizná.

2.2 Zájem dítěte

Zájem dítěte je institut, který v občanském zákoníku najdeme hned v několika ustanoveních. Samotný kodex (a ani žádný jiný český zákon) však cíleně neposkytuje definici, která by obecně vymezila jeho smysl. Není totiž možné obecně říci, co je v zájmu dítěte. Tento imperativ musí být vyložen a odůvodněn s ohledem na konkrétní případ. Nelze ani vytvořit souhrn možných řešení určujících zájem dítěte pro konkrétní životní situace. Obecně je nutno zájem dítěte interpretovat jako zájem na jeho rozvoji, ochraně a participaci.⁷

Tento pojem je obsažen mimo jiné i v čl. 3 Úmluvy, z něhož sice také nevyčteme jeho definici, avšak je zde uvedeno, že zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí, uskutečňované veřejnými nebo soukromými orgány.⁸

Z výrazu „předním“ a nikoliv „prvořadý“ je dovozováno, že nejlepší zájem dítěte má být mezi ostatními zájmy zvažován na prvním místě a má mu být dán větší význam než zájmům jiným, ač nemusí mít za všech okolností absolutní prioritu.⁹

Význam čl. 3 Úmluvy zdůraznil i Ústavní soud, když uvedl, že se jedná o dominantní ustanovení Úmluvy o právech dítěte. Ústavní soud konstatoval, že „...zájem dítěte jako přední hledisko při jakékoli činnosti týkající se dětí ve svém čl. 3 reflektuje skutečnost, že jakkoli lze považovat za přirozené a žádoucí, aby dítě bylo vychováváno svými rodiči, nelze odhlédnout od toho, že i dítě samo je bytostí jedinečnou, nadanou nezadatelnými, nezcižitelnými, nepromlčitelnými a nezrušitelnými základními právy a svobodami, tedy bytostí, které by se mělo dostat při jejím vývinu toho nejlepšího, totiž toho, aby výše uvedené atributy nezůstaly prázdnými slovy.“¹⁰

Rozhodování třetích osob o nejlepších zájmech dětí by mělo vycházet z uspokojení potřeb dítěte (bydlení, výživa), rozvoje, přání a totožnosti dítěte, jeho zdraví, bezpečí,

⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 847.

⁸ Úmluva o právech dítěte č. 104/1991 Sb. ze dne 20. listopadu 1989.

⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 848.

¹⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 695/2000 ze dne 19. dubna 2001 (získáno 17. února 2015 z databáze NALUS).

ochrany, zaopatření, péče, soudržnosti rodiny, trvalosti domova, vazeb dítěte na kamarády a spolužáky či náboženské víry.¹¹

Preambule Úmluvy o právech dítěte také deklaruje, že státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, uznávají, že v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí děti vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění.¹²

2.3 Rodičovská odpovědnost

Rodičovskou odpovědnost lze vymezit jako souhrn práv a povinností rodičů k nezletilým dětem. Skutečnost, že jsou při vymezení rodičovské odpovědnosti povinnosti kladeny před práva, je dána jejich významem, a to zejména právě ve vztahu k dítěti, které přestalo být považováno jen za předmět zájmu svého okolí, v lepším případě za předmět ochrany.¹³

Tyto rodičovské povinnosti a práva spočívají v péči o dítě, která zahrnuje především péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, dále též v ochraně dítěte, v udržování osobního styku mezi ním a rodiči, v zajišťování jeho výchovy a vzdělávání, v určení místa jeho bydliště, v zastupování dítěte a spravování jeho jmění.¹⁴

Všechny shora uvedené povinnosti a práva rodičů vznikají narozením dítěte a zanikají okamžikem, kdy dítě nabude plné svéprávnosti, přičemž plně svéprávným se člověk stává zletilostí.¹⁵

Rodičovská odpovědnost však může zaniknout i před dosažením zletilosti dítěte, ať už právní mocí rozhodnutí o osvojení nezletilého dítěte či rozhodnutí, kterým byla dítěti přiznána plná svéprávnost. Rovněž také právní mocí rozhodnutí o zbavení rodičovské odpovědnosti soudem, uzavřením sňatku nezletilým dítětem či smrtí rodiče nebo dítěte.¹⁶

Je důležité také zmínit, že vyživovací povinnost ani právo na výživné nejsou součástí rodičovské odpovědnosti. Trvání těchto povinností a práv ryze majetkové povahy totiž nezávisí na nabytí zletilosti ani svéprávnosti. Jejich stanovení, respektive přiznání vždy záleží na rozhodnutí soudu, které je podmíněno naplněním zákonných předpokladů. Taktéž není

¹¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 848.

¹² Úmluva o právech dítěte č. 104/1991 Sb. ze dne 20. listopadu 1989.

¹³ Důvodová zpráva k OZ

¹⁴ § 858 OZ

¹⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 819-823.

¹⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 823.

možné pod rodičovskou odpovědnost zahrnout statusová práva, jako je právo na určení jména a příjmení dítěte nebo na společné prohlášení o otcovství matky dítěte a muže, jehož otcovství má být určeno.¹⁷

2.4 Péče vs. výchova

Mezi důležité pojmy u výkonu rodičovské odpovědnosti patří pojmy výchova a péče o dítě. V zákoně o rodině byly tyto pojmy užívány bez bližšího vymezení. Navíc byly v právním textu často zaměňovány, což činilo právní úpravu zmatenou a nepřehlednou. S účinností občanského zákoníku byla však tato nejasnost vyřešena, neboť zákonný text již uvedené pojmy nezaměňuje, ale používá v pravém slova smyslu. Pojmy výchova a péče o dítě však nejsou výslovně definovány ani v tomto kodexu.

Předně je třeba zopakovat, že k nezletilému, plně svéprávnému dítěti vykonávají rodiče práva a povinnosti vyplývající z jejich rodičovské odpovědnosti. K části rodičovské odpovědnosti týkající se osoby dítěte a jeho vývoje patří péče o dítě, jeho ochrana, osobní styk s dítětem, zajištění výchovy dítěte atd.¹⁸

Důvodová zpráva k občanskému zákoníku uvádí, že povinnost a právo rodiče pečovat o své dítě, to jest fyzicky o ně pečovat (starat se o jeho fyzické, tělesné potřeby, zajistit jeho lidskou existenci), chránit je, a pečovat o ně jako o jedince sociálního, myslícího, cítícího, řídit jeho jednání, dohlížet na ně, stýkat se s ním osobně, určovat místo jeho pobytu atd., představuje velice rozmanitou množinu právem upravených činností.¹⁹

Péče o dítě se tedy používá ve smyslu osobní každodenní péče, zahrnující péči o jeho zdraví a vývoj po stránce tělesné, citové, rozumové i mravní. Tato péče směřuje k rozhodování o dítěti v rámci osobní péče a k zajištění zejména běžných záležitostí. Každodenní péče o dítě pak zakládá osobní vztah mezi rodičem a dítětem a umožňuje, aby se mezi nimi vytvořil rodinný vztah. Pouze za předpokladu, že mají rodiče právo o dítě osobně pečovat, může být zajištěn přirozený prostor pro vývoj a seberealizaci dítěte.²⁰

Naopak pod pojmem výchova dítěte se rozumí jeho ovlivňování v nejširším slova smyslu, jeho směřování a zajištění jeho rozvoje nad rámec osobní péče. Může se také jednat o ochranu před negativními vlivy, které mohou na dítě působit. Na výchově dítěte se podílí oba

¹⁷ Důvodová zpráva k OZ

¹⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 913.

¹⁹ Důvodová zpráva k OZ

²⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 914.

rodiče bez ohledu na to, zda jednomu z nich bylo dítě svěřeno do péče. Ve výchově dítěte mají rodiče ústřední úlohu a mají být všestranným příkladem svým dětem, zejména co se týče způsobu života a chování v rodině.²¹

V tomto pojetí je tedy hlavní rozdíl oproti dřívější úpravě zákona o rodině, která pojmy péče a výchova zaměňovala. Současná právní úprava obsažená v OZ již tyto pojmy a jejich užívání správně odlišuje.

²¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 915.

3 Střídavá péče

Již ve staré řecké pověsti se praví: „... *Filemón navrhol, aby i po rozvodu pečovali o svá dítká rukou společnou a nerozdílnou. Baukis soudila, že lépe bude se v péči střídat- měsíc jeden, druhý měsíc druhý...*“²²

Střídavou péči (dříve taktéž označovanou jako střídavou výchovu) je možno vymezit jako takovou péči o dítě, při které o dítě pečují oba rodiče, kteří se ve výchově střídají v pravidelných časových intervalech. Soud přitom stanoví práva a povinnosti obou rodičů.²³

Podle ustanovení § 907 odst. 1 OZ: „*Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte.*“²⁴

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že občanský zákoník navazuje na předchozí úpravu výkonu rodičovské odpovědnosti v zákoně č. 94/1963 Sb. o rodině a rozlišuje péči výlučnou, střídavou a společnou. Zákon nemůže stanovit a také ani nestanovuje určitý model pro rodinný život, a proto je nutné ke každému rozhodování o svěření dítěte do péče přistupovat individuálně, ve vazbě na specifika té které věci.²⁵

3.1 Vývoj střídavé péče v České republice

Parlament ČR v roce 1998 reagoval na soudní praxi zděděnou z totalitní doby, kterou bylo svěřování dětí po rozvodu do výlučné péče jednoho z rodičů, omezování kontaktu s druhým rodičem na minimum, čímž docházelo ke znemožnění či omezování práva dítěte na péči obou rodičů. Proto novela zákona o rodině do českého právního řádu zavedla společnou a střídavou péči o děti po rozvodu, která tedy měla změnit zaběhlou praxi porušující zájmy dítěte stejně jako porušující rovnost rodičovských práv i povinností a v důsledku toho i poškozující Českou republiku na mezinárodní scéně.²⁶

Je nutno uvést, že již před výše zmíněnou novelou zákona o rodině č. 91/1998 Sb. účinnou od 1. 8. 1998, bylo možné se v praxi setkat s velice ojedinělými rozhodnutími, kdy soud svěřil nezletilého do společné nebo střídavé péče, pokud rodiče takovýto postup soudu

²² HRUŠÁKOVÁ, Milana; NOVÁK, Tomáš. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. *Bulletin advokacie*, 1999, roč. 9, č. 3, s. 30-34.

²³ HRUŠÁKOVÁ, Milana. Střídavá výchova. In MOTEJL, Otakar a kolektiv. *Rodina a dítě*. Praha: ASPI, 2007, s. 48- 50.

²⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1018.

²⁶ TYL, Jiří. Soudní praxe úpravy porozvodové péče o děti (Názor čtenáře). *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 4, s. 20.

sami navrhli.²⁷ Soudy své rozhodování odůvodňovaly gramatickým výkladem zákona o rodině, jenž možnost střídavé péče nevyklučoval, a uváděly, že rodinné vztahy je třeba posuzovat nejen podle zákona o rodině, nýbrž je nutno zohlednit i Úmluvu o právech dítěte, která je rovněž součástí našeho právního řádu.²⁸

Avšak o možnosti střídavé péče nezletilých dětí věděl v naší zemi před zhruba dvaceti lety opravdu jen málokdo. Podle Úmluvy o právech dítěte, která pro Českou a Slovenskou Federativní republiku vstoupila v platnost 6. února 1991, a Listiny základních práv a svobod, jež je součástí ústavního pořádku České republiky, státy respektují uznání společné odpovědnosti obou rodičů za výchovu a vývoj dítěte, základní právo rodiče vychovávat své dítě a rovněž také právo samotného dítěte na výchovu a péči poskytovanou oběma rodiči.²⁹

Přesto bylo obvyklé, že nezletilé děti byly v drtivé většině případů soudem svěřeny po rozvodu rodičů do výlučné výchovy matky a otec se s nimi mohl stýkat po dobu každého druhého víkendu, tzn. čtyři až šest dnů v kalendářním měsíci. Matky nebyly soudem upřednostněny pouze v případech, kdy na základě opravdu závažných důvodů nebyly schopny o své děti řádně a zodpovědně pečovat, například z důvodu vážné nemoci, toxikománie, alkoholismu, prostituce, případně pokud o své děti nejevily zájem nebo je dokonce týraly.³⁰

Je třeba také připomenout, že v zákonodárné iniciativě Senátu Parlamentu ČR byla střídavá, popřípadě společná, péče navržena jako prioritní forma úpravy péče o nezletilé děti po rozvodu rodičů. V konečném znění schváleném Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR však formulace zákona ponechala střídavou péči jen jako jednu z možných alternativ.³¹

V prvních letech po provedené novele zákona o rodině byla laická i odborná veřejnost až na výjimky k fungování střídavé péče nedůvěřivá, ať už šlo o rodiče, zejména matky, soudy, pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí i mnohé psychology, jejichž znalecké posudky jsou velmi často rozhodujícím podkladem pro rozhodování soudů. Naprosto automaticky při svěřování dítěte do porozvodové péče i nadále docházelo k biologické preferenci matek.³²

²⁷ FRANCOVÁ, Marie; DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 15-16.

²⁸ BUREŠOVÁ, Eva. Střídavá výchova dětí po rozvodu. *Rodinné právo*, 1999, roč. 1, č. 11, s. 5.

²⁹ LUŇÁČKOVÁ, Oldřiška. Pohled společnosti na střídavou výchovu se mění. *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 4, s. 14.

³⁰ LUŇÁČKOVÁ, Oldřiška. Pohled společnosti na střídavou výchovu se mění. *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 4, s. 14.

³¹ TYL, Jiří. Soudní praxe úpravy porozvodové péče o děti (Názor čtenáře). *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 4, s. 21.

³² LUŇÁČKOVÁ, Oldřiška. Pohled společnosti na střídavou výchovu se mění. *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 4, s. 14.

Výše uvedené jasně vyplývá z dostupných statistik Ministerstva spravedlnosti ČR, z nichž je patrné, že v roce 1999 bylo soudy rozhodnuto o svěřeni dětí do střídavé péče obou rodičů pouze v 0,1 % případů, kdy tento trend postupně, ačkoliv velice pomalu, stoupal a roku 2004 již podíl dětí svěřených do střídavé péče činil 2,2 % všech případů.³³

Zásadní výhrady prezentované *a priori* k tomuto institutu byly ze strany rodičů dvě. Jednak nedůvěra v alespoň základní vzájemnou spolupráci mezi rodiči a také důraz na možné bytové problémy. Nedůvěra v kooperaci s druhým rodičem stále přetrvává, byť v menší míře než v minulosti. Naopak argumenty rodičů o nemožnosti získat bydlení umožňující dítěti navštěvovat v rámci „střídání“ stejnou školu i další mimoškolní aktivity včetně zachování kontaktu s kamarády se postupem doby již tak často neobjevují. Bytová otázka tedy již zřejmě nepředstavuje v dané souvislosti tak velký problém.³⁴

Obecně je třeba říci, že pohled společnosti na střídavou péči se postupem času mění. Tím, jak se společnost vyvíjí, mění se i způsob komunikace mezi rodiči navzájem, mezi rodiči a dětmi, je stále více poukazováno na zkušenosti s tímto typem péče ze zahraničí, mění se i model rodiny a rodiče vzájemně přebírají své vlastní role (např. pracovní kariéra matky, otec na rodičovské dovolené). V návaznosti na tyto společenské změny se obecný názor posouvá ve prospěch střídavé péče, ač nejde o závratné tempo růstu, ale pozvolný nárůst počtu lidí, kteří tento institut akceptují nebo jsou dokonce jeho příznivci.³⁵

Taktéž statistiky mluví jasně. Jak bylo již výše uvedeno, roku 2004 bylo dítě do střídavé péče svěřeno v 2,2 % případů. Deset let po zakotvení tohoto výchovného modelu do zákona o rodině (tedy v roce 2008) připadlo dítě podle přehledu pravomocných rozhodnutí soudů o výchově dítěte pro případ rozvodu manželství v 87,4 % případů do výlučné péče matky (tj. 24 322 rozhodnutí), na otce připadlo v 7,7 % případů (tj. 2 144 rozhodnutí). Do střídavé nebo společné výchovy rodičů bylo dítě svěřeno v 4,5 % případů (tj. 1254 rozhodnutí) a jiné fyzické osobě než rodiči bylo svěřeno v 0,4 % případů (tj. 99 rozhodnutí).³⁶

Roku 2010 vznikl v České republice dokonce návrh zákona, dle kterého měla být střídavá péče implicitním způsobem výchovy. Poslanec Pavel Staněk navrhoval, aby § 26

³³ TYL, Jiří. Soudní praxe úpravy porozvodové péče o děti (Názor čtenáře). *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 4, s. 21.

³⁴ NOVÁK, Tomáš. Problematické představy o střídavé výchově dítěte po rozvodu. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 11, s. 15.

³⁵ LUŇÁČKOVÁ, Oldřiška. Pohled společnosti na střídavou výchovu se mění. *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 4, s. 14.

³⁶ *Statistický přehled soudních agend 2008 druhá část* [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 11. ledna 2015]. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

odst. 2 ZOR zněl: „*Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, soud svěří dítě do střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte.*“³⁷

Hlavní změna oproti dosavadnímu znění zákona měla být v tom, že zatímco v tehdy platném znění bylo uvedeno spojení „může svěřit“, v nově navrhovaném ustanovení zákona bylo uvedeno, že soud při splnění podmínek „dítě svěřit“. I nadále musela být splněna podmínka, že svěření dítě do střídavé výchovy musí být v jeho zájmu, ale bylo upuštěno od toho, aby podmínkou bylo také lepší zabezpečení potřeb dítěte.³⁸

V důvodově zprávě k tomuto návrhu se uvádí, že právní úprava nepřispívá k častějšímu nařizování střídavé výchovy a v soudní praxi vede ke značně omezenému využívání tohoto institutu i v případech, kdy jsou fakticky splněny všechny předpoklady nutné pro jeho nařízení. Nově proto bylo navrhováno, aby soud střídavou výchovu nařídil vždy, když shledá, že jsou splněny všechny zákonem stanovené podmínky pro svěření dítěte do tohoto výchovného modelu.³⁹

Dnes již víme, že tento návrh zákona schválen nebyl, jelikož nebyl přijat nadpoloviční většinou všech poslanců. Svůj negativní postoj k tomuto návrhu někteří z poslanců odůvodňovali obavami z toho, že by soudy byly svázány zákonem a musely by nuceně rozhodovat o střídavé výchově.⁴⁰

Nastolený trend stoupajícího využívání střídavé péče však i nadále pokračoval, což potvrzuje rovněž statistika za rok 2013, podle které bylo soudy rozhodnuto v případě rozvodu manželství o svěření dítěte do výlučné péče matky v 82,8 % případů (tj. 20 411 rozhodnutí), v případech svěření dítěte do výlučné péče otce šlo o 6,9 % případů (tj. 1 697 rozhodnutí). Do střídavé či společné výchovy připadlo dítě již ve zhruba 10% všech případů (tj. 2 483 rozhodnutí). Pokud jde o svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče, šlo o poměrně zanedbatelné číslo a to 0,3 % všech případů (tj. 68 rozhodnutí).⁴¹

Tento nárůst je zapříčiněn především již výše uvedenou proměnou společnosti, kdy stále více mladších otců má zájem o aktivní výchovu svých dětí a stále více mladších matek

³⁷ *Návrh poslance Pavla Staňka na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, Sněmovní tisk 205/0, 6. volební období, od 2010* [online]. psp.cz, 2010 [cit. 29. ledna 2015]. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=205&CT1=0>.

³⁸ TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá výchova: rigorózní práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta právnická, 2014. 169 s.

³⁹ *Návrh poslance Pavla Staňka na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, Sněmovní tisk 205/0, 6. volební období, od 2010* [online]. psp.cz, 2010 [cit. 29. ledna 2015]. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=205&CT1=0>.

⁴⁰ TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá výchova: rigorózní práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta právnická, 2014. 169 s.

⁴¹ *Statistický přehled soudních agend 2013 druhá část* [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 11. ledna 2015]. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

připouští, že i otec má své dítě rád, a že jeho přítomnost může být pro život dítěte velkým přínosem. Přibývá také soudců, kteří hodnotí střídavou péči z hlediska delší perspektivy, než je jen aktuální, obvykle rozhádaná situace v rodině v době rozvodu rodičů.⁴²

K proměně pohledu soudců na střídavou péči zajisté došlo zejména na základě několika přelomových rozhodnutí Ústavního soudu, které lze ze strany Ústavního soudu brát jako apel na obecné soudy, aby začaly ve své rozhodovací praxi reflektovat společenské změny, které nepochybně ve vztahu k péči o děti nastaly či nastávají.⁴³

V jednom ze svých rozhodnutí Ústavní soud například uvedl, že střídavou výchovu je nutno chápat jako snahu o co nejúplnější naplnění práva dítěte na oba rodiče, pokud spolu rodiče nežijí, jelikož tato forma výchovy dovoluje dítěti nejen zachování fungujících vztahů s oběma rodiči, ale také mu umožňuje zůstat součástí běžného každodenního života obou rodičů.⁴⁴

Vývoj judikatury tedy i ze strany Ústavního soudu ve vztahu ke střídavé péči odráží postupné, ale značné společenské změny, kdy tento vývoj šel přes nutnost dohody rodičů o této formě péče, přes absenci takové dohody, ovšem alespoň schopnosti domluvy o nejdůležitějších otázkách až po poslední rozhodnutí Ústavního soudu, kdy je střídavá péče preferovaným výchovným modelem a svěřeni do výlučné péče jednoho z rodičů by mělo být spíše výjimkou. Těmito změnami pohledu Ústavního soudu se bude podrobně zabývat kapitola věnovaná střídavé péči v aplikační praxi.⁴⁵

Je tedy zjevné, že pohled a využívání střídavé péče jakožto jednoho z možných typů porozvodové péče o dítě se pomalu mění, podle názorů některých zainteresovaných až příliš pomalu. Jelikož nelze důvodně předpokládat, že bude významně ubývat rozvodů (stejně jako partnerských rozchodů rodičů), což by bylo v zájmu nejen rodičů samotných, ale zejména jejich nezletilých dětí, lze předjímat, že s dalším vývojem společnosti bude zájem o střídavou péči i nadále postupně stoupat. Ze shora uvedených statistik vyznívá, že střídavá péče je stále více přijímána jako jedna z možností porozvodového uspořádání rodinných vztahů, při které zachování dlouhodobé vzájemné citové vazby a možnost adekvátního výchovného působení

⁴² LUŇÁČKOVÁ, Oldřiška. Pohled společnosti na střídavou výchovu se mění. *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 4, s. 14.

⁴³ JIRSA, Jaromír. *Jak to myslel Ústavní soud se střídavou péčí a jak o ní budou přemýšlet soudci obecných soudů*. Právní prostor.cz, 3. září 2014 [cit. 27. ledna 2015]. Dostupné na <http://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/jak-to-myslel-ustavni-soud-se-stridavou-peci-a-jak-o-ni-budou-premyslet-soudci-obecnych-soudu>.

⁴⁴ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 650/14 ze dne 30. dubna 2014 (získáno 26. ledna 2015 z databáze NALUS).

⁴⁵ KAISEROVÁ, Veronika. Úvaha nad nálezem Ústavního soudu ke střídavé výchově a jeho významem pro soudní praxi. *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 10, s. 13.

na nezletilé dítě ze strany obou rodičů je preferováno před různými obtížemi, které může střídavá péče působit.⁴⁶

3.2 Kritéria pro svěření dítěte do péče

Současná právní úprava obsažená v § 907 odst. 2 OZ uvádí: „Při rozhodování o svěření do péče soud rozhoduje tak, aby rozhodnutí odpovídalo zájmu dítěte. Soud přitom bere ohled na osobnost dítěte, zejména na jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i na citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti každého z rodičů, na stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.“⁴⁷ Dalším atributem, ke kterému soud při rozhodování o svěření dítěte do péče rovněž přihlíží, je schopnost rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem.

Velice podobná kritéria pro rozhodování soudu o svěření dítěte do výchovy přinesla výše zmíněná tzv. velká novela zákona o rodině už v roce 1998. Velká část jich byla praxí již dlouhodobě přijímána, a tudíž byla obsažena i v publikované judikatuře. Některá z kritérií jsou však novinkou, o čemž bude mimo jiné pojednávat jedna z následujících kapitol věnovaná komparaci občanského zákoníku se zákonem o rodině. Z výše uvedeného je třeba zdůraznit zájem dítěte, který je dlouhodobě přijímaným kritériem vyplývajícím z celkového kontextu právní úpravy vztahů rodičů a dětí i ze samotné Úmluvy o právech dítěte.⁴⁸

Ke kritériím pro svěření dětí do péče se v poslední době vyjádřil také Ústavní soud, který dne 26. května 2014 vydal náleží I. ÚS 2482/13, čímž dal vodítko obecným soudům při rozhodování. V tomto rozhodnutí soud konkrétně konstatoval, že při rozhodování je nutné v případech všech osob, které jeví o svěření dítěte do péče upřímný zájem, posoudit veškerá relevantní kritéria samostatně, a jsou-li u všech těchto osob naplněna stejnou měrou, je žádoucí svěřit dítě do střídavé nebo společné péče těchto osob, případně přijmout opatření, která takovýto postup umožní v budoucnu.⁴⁹

⁴⁶ LUŇÁČKOVÁ, Oldřiška. Pohled společnosti na střídavou výchovu se mění. *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 4, s. 17.

⁴⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1021.

⁴⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014 (získáno 20. prosince 2014 z databáze NALUS).

Ústavní soud se v tomto rozhodnutí zaměřil především na první a prioritní zákonné kritérium, kterým je nejlepší zájem dítěte. Podle jeho názoru patří mezi kritéria, která by měla být obecnými soudy zohledněna při rozhodování o nejlepším zájmu dítěte v řízení o úpravě výchovných poměrů, zejména existence pokrevního pouta mezi dítětem a osobou usilující o jeho svěření do péče. Dále míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěření do péče té které osoby, schopnost této osoby zajistit vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby. V neposlední řadě je rovněž třeba přihlídnout k přání samotného dítěte.⁵⁰

První kritérium existence pokrevního pouta vychází dle Ústavního soudu ze skutečnosti, že rodina je primárně biologickým poutem osob a následně sociálním institutem, i když je nutné upozornit, že pouhá biologická vazba mezi danou osobou a dítětem bez dalších právních nebo skutkových okolností, které svědčí o existenci úzkého osobního stavu, ještě nepředstavuje rodinný život.⁵¹

Dalším uvedeným kritériem je míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb. Je tedy nutné, aby byl minimalizován zásah do identity dítěte a dítě nebylo odtrženo zejména od osob, ke kterým má silnou náklonnost a u nichž nachází svůj domov. Důležité rovněž je, aby bylo svěřeno do péče osoby, která uznává roli a význam dalších blízkých osob v životě dítěte a která kontaktu dítěte s těmito osobami nebude bránit.⁵²

Pod další kritériem se rozumí schopnost a možnost rodiče poskytnout dítěti lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje, v tomto případě jde tedy o posuzování situace soudem s ohledem na budoucnost. Mezi důležité faktory na straně rodiče patří například věk, zdravotní stav, výchovné a intelektuální schopnosti, stejně jako zabezpečení dítěte po materiální stránce. Pokud dítě žilo v širší rodině i s prarodiči, kteří do značné míry pomáhali rodičům při péči a výchově dítěte, měl by k této skutečnosti soud při svém rozhodování rovněž přihlídnout.⁵³

V poslední řadě bylo v předmětném nálezu Ústavního soudu zmíněno jako kritérium přání dítěte, které je nutno považovat za zásadní při hodnocení zájmu nezletilého. Je však důležité vždy vyhodnotit rozumovou a emocionální vyspělost dítěte a soudy musí svá

⁵⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014 (získáno 20. prosince 2014 z databáze NALUS).

⁵¹ KAISEROVÁ, Veronika. Úvaha nad nálezem Ústavního soudu ke střídavé výchově a jeho významem pro soudní praxi. *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 10, s. 12.

⁵² KAISEROVÁ, Veronika. Úvaha nad nálezem Ústavního soudu ke střídavé výchově a jeho významem pro soudní praxi. *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 10, s. 12.

⁵³ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1022.

rozhodnutí podložit komplexním posouzením zájmu dítěte, přičemž nemohou převzít názor dítěte jako jediný argument.⁵⁴

Ústavní soud k tomuto uvedl, že vyspělost dítěte je důležité posuzovat individuálně, když věková hranice 12 let, o které platí dle občanského zákoníku domněnka, na jejímž základě je dítě v tomto věku již schopno vytvořit si vlastní názor a ten následně sdělit, je Ústavním soudem považována za nejzazší, neboť většina dětí je schopna se ke svému budoucímu výchovnému prostředí vyjádřit již po dosažení věku 10 let. U mladších dětí se názor zjišťuje prostřednictvím stanoviska orgánu sociálně-právní ochrany dětí, opatrovníka či znaleckého posudku.⁵⁵

Právě znalecký posudek má zpravidla velkou vypovídací hodnotu nejen o osobnosti dítěte, jeho schopnostech a citové orientaci, ale i o výchovných schopnostech každého z rodičů.⁵⁶ Nicméně, jak zdůrazňuje Ústavní soud, znalecký posudek ani stanovisko OSPOD není natolik rozhodující, aby soud zbavil samostatné úvahy při vyhodnocení všech relevantních skutečností, když právě i výše zmíněný nález apeluje na hodnocení individuálních stránek každého případu tak, aby rozhodnutí bylo vždy v nejlepším zájmu dítěte.⁵⁷

Obecné soudy zohlední zájem dítěte zcela korektně, pouze pokud jej posoudí v kontextu s dalšími zákonnými kritérii, mezi kterými lze však stěží vysledovat nějaký systém, z něhož by bylo patrné, které kritérium je svou povahou hlavní a které naopak pouze doplňkové. Soudy musí samozřejmě zohlednit všechna zákonná kritéria, avšak jakou relevanci jednotlivým kritériím nakonec přiznají, závisí opět na zvláštностech konkrétního případu.⁵⁸

Zároveň je však třeba také poukázat na závěr v jiném rozhodnutí Ústavního soudu, kdy soud poznamenal, že jakkoliv mohou být obecné soudy vedeny těmi nejlepšími úmysly, není v jejich silách, aby bez patřičné snahy obou rodičů vytvořily dítěti naprosto harmonické výchovné prostředí. Této své zodpovědnosti by si tedy rodiče měli být vědomi a tomu by

⁵⁴ KAISEROVÁ, Veronika. Úvaha nad nálezem Ústavního soudu ke střídavé výchově a jeho významem pro soudní praxi. *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 10, s. 13.

⁵⁵ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014 (získáno 20. prosince 2014 z databáze NALUS).

⁵⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1022.

⁵⁷ KAISEROVÁ, Veronika. Úvaha nad nálezem Ústavního soudu ke střídavé výchově a jeho významem pro soudní praxi. *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 10, s. 13.

⁵⁸ HUFOVÁ, Adéla. Střídavá péče v judikatuře Ústavního soudu. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 21, s. 750.

rovněž měli přizpůsobit své vzájemné vztahy při hledání určitého kompromisního řešení k vytvoření ideálního výchovného prostředí pro svoje dítě.⁵⁹

3.3 Procesní aspekty

O svěřeni dítěte do péče rozhoduje soud v řízení dle § 466 ZZŘS, tedy soud péče o nezletilé. Jedná se o řízení nesporné, kdy jeho účastníkem jsou rodiče i dítě samotné, samozřejmě zastoupené kolizním opatrovníkem, jímž je zpravidla OSPOD. Nelze zde tedy konstruovat postavení účastníků jako vzájemných odpůrců (tedy sporné řízení), když jsou tito pravidelně tři (matka, otec a dítě). Je proto chybou vnímat rozhodování o výchově a výživě dítěte jako spor mezi matkou a otcem, neboť dítě není předmětem, o který se spor vede (byť by to tak sebevíc vypadalo), nýbrž je plnohodnotným subjektem, účastníkem řízení, který má do něj, ať už sám či prostřednictvím zástupce, co mluvit.⁶⁰ Dítěti tak musí být umožněno realizovat jeho participační práva (dle § 867 odst. 2 OZ, § 100 odst. 3 OSŘ i čl. 12 Úmluvy).⁶¹

Pro nesporné řízení je možno vymezit celou řadu specifik. Jednou z nich je zahájení řízení ve věcech péče soudu o nezletilé i bez návrhu (ex offio), kdy soud může toto řízení zahájit z úřední povinnosti v případě, že manželé podali pouze návrh na rozvod manželství. V praxi se tak však téměř neděje, jelikož rozvádějící se manželé obvykle podávají současně oba návrhy, tj. jak na úpravu poměrů k nezletilému dítěti, tak návrh na rozvod. Pokud však návrh na úpravu poměrů k nezletilému dítěti soud neobdrží, zpravidla vyzve manžele k jeho dodání.

Poté, co nastane právní moc rozsudku (jde o rozhodování ve věci samé) o úpravě poměrů, mohou manželé požádat o nařízení jednání ve věci jejich rozvodu. V případě, že nezletilé dítě nabude zletilosti či plné svéprávnosti již v průběhu řízení o úpravě poměrů, soud toto řízení zastaví. Pokud by však nabylo zletilosti či plné svéprávnosti až po právní moci rozsudku o úpravě poměrů, ale před právní mocí rozsudku o rozvodu, nemohou nastat účinky tohoto rozsudku. Kdyby i nadále trvaly podmínky pro vyživovací povinnost ke zletilému

⁵⁹ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 650/14 ze dne 30. dubna 2014 (získáno 8. ledna 2015 z databáze NALUS)

⁶⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010, s. 34-35.

⁶¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1016.

dítěti a výživné by nebylo hrazeno dobrovolně, musel by o výživném znovu rozhodnout soud, a to již na základě návrhu zletilého dítěte.⁶²

O úpravě poměrů k nezletilému dítěti po dobu po rozvodu musí soud vždy rozhodnout, pokud dítě doposud žilo se svými rodiči a nebylo o něm rozhodnuto. V případech předchozího rozhodnutí o svěřeni do péče dle § 908 OZ (odděleně žijící rodiče) musí soud opětovně rozhodnout o svěřeni do péče, tentokrát již na dobu po rozvodu rodičů.⁶³

Dalším znakem nesporných řízení je zvláštní úprava místní příslušnosti soudu ve věcech péče o nezletilé. Obecným soudem nezletilého dítěte je dle § 4 ve spojení s § 467 ZZŘS soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů či rozhodnutí soudu, popřípadě jiných rozhodujících skutečností, své bydliště.⁶⁴ Jde o odlišnou místní příslušnost od rozvodového soudu (§ 383 ZZŘS). Může tedy nastat situace, kdy o péči o nezletilé dítě bude rozhodovat jiný okresní soud než ten, který rozhoduje o rozvodu manželství. Účinky rozsudku, kterým soud rozhodl či schválil dohodu rodičů o svěřeni do péče, mohou nastat teprve právní mocí rozsudku o rozvodu.⁶⁵

Proto, že jde a musí jít z povahy věci o nesporné řízení, svědčí i fakt, že hledání optimálního řešení poměrů dítěte, jehož rodiče spolu nežijí, je i v obecném, společenském zájmu, neboť děti je třeba v civilizované společnosti chránit. Dispozice v takovém řízení proto musí být omezeny na minimum, typické je tedy uplatnění zásady oficiality a zásady vyhledávací, na jejichž základě za náležitě zjištění skutkového stavu procesně odpovídá soud, nikoliv účastníci (ti tedy nenesou břemeno tvrzení ani břemeno důkazní).⁶⁶

Jak se ale rodiče v některých případech sami přesvědčí, nelze spoléhat pouze na iniciativu soudu a je především na každém z účastníků řízení, jaké skutečnosti a důkazy během soudního procesu uvede a jaké právní prostředky použije. Zejména procesní prostředky ale účastník řízení příliš ovlivnit nemůže. A tak jsou poměrně časté a oprávněné výhrady účastníků opatrovnických řízení i k organizační stránce průběhu řízení, kdy soudy nařizují jednotlivá jednání za sebou někdy až s několikaměsíčním odstupem s tím, že na jedno ústní jednání si vyhradí tři čtvrtě či dokonce jen půl hodiny času. V této vymezené době, po vyřízení všech nutných formalit, je pak soudem vyslechnut sotva jeden rodič a jednání je

⁶² HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1014-1015.

⁶³ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1015.

⁶⁴ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1016.

⁶⁶ ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010, s. 35.

z časových důvodů za účelem dokončení výsledku účastníků opět o několik měsíců odročeno.⁶⁷ Tento postup je samozřejmě naprosto v rozporu se zněním zákona o zvláštních řízeních soudních, který v ustanovení § 471 odst. 2 stanovuje: „*Ve věcech péče soudu o nezletilé rozhoduje soud s největším urychlením.*“⁶⁸

Naštěstí je možné se setkat i se zcela odlišným přístupem soudů, které si na první jednání ve věci s rozdílnými návrhy rodičů vyčlení dostatečný časový prostor (někdy téměř celé dopoledne) a vedou účastníky k dohodě, a to faktickým postojem, nikoli pouze formálním přerušením jednání na několik minut za účelem pokusu o dohodu, jak se často stává. Účastníci pak nejednou odejdou od soudu ještě téhož dne s rozhodnutou záležitostí, s kompromisem respektujícím zájem nezletilého dítěte, přijatelným pro oba rodiče. Na druhou stranu je ale třeba také dodat, že spousta rodičů však takového přístupu není během jejich pomyslné války schopna, a to ani v zájmu vlastního dítěte.⁶⁹

⁶⁷ LUŇÁČKOVÁ, Oldřiška. Pohled společnosti na střídavou výchovu se mění. *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 4, s. 15.

⁶⁸ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁹ LUŇÁČKOVÁ, Oldřiška. Pohled společnosti na střídavou výchovu se mění. *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 4, s. 15.

4 Pozitiva a negativa střídavé péče

V České republice neexistuje žádný srovnávací výzkum dětí v různých formách svěřeni do péče rodičů po rozvodu. Doposud nejvíce studií ohledně tohoto tématu bylo provedeno v USA, kde střídavá péče byla uvedena do soudní praxe již v roce 1973, přičemž úplně první výzkum byl uskutečněn roku 1979. Většina těchto studií zjistila významně lepší socializační podmínky i výsledky dětí, které byly ve střídavé péči obou rodičů. Nicméně i na základě mých vlastních zkušeností z USA je třeba podotknout, že není vhodné dělat obecné závěry a srovnávat české a americké děti, jelikož v USA je odlišná mentalita i životní styl lidí.⁷⁰

Při studiu problematiky střídavé péče jsem narazil na naprosto rozdílné názory na tento výchovný model, ať už ze strany odborné či laické veřejnosti. Oba názorové tábory předkládají velké množství argumentů, které mají podpořit jejich pohled na tento institut a právě pozitivity i negativy střídavé péče se bude zabírat tato kapitola.

4.1 Pozitiva

Většina příznivců střídavé péče odkazuje na skutečnost, že se dítě obvykle rodí do partnerské dvojice, kde je muž- otec dítěte a žena- matka dítěte. Dítě tak již od začátku života přijímá od obou svých rodičů spoustu dobrého. Pro dítě je tato partnerská dvojice naprosto přirozená, stejně jako fakt, že mu „patří“ oba jeho rodiče- matka i otec. City a důvěra, které si dítě vybuodovalo v raném dětství k oběma rodičům, se tak mohou dále rozvíjet.⁷¹

Psycholog Tomáš Novák vidí jako velký přínos tohoto typu péče omezení pocitu ztráty, a tím i zvýšení sebeúcty dítěte. Při střídavé péči jsou rovněž zachovány prvky mužského i ženského výchovného přístupu a možnost komunikace s mužským i ženským rodičovským vzorem.⁷²

S výše uvedeným souvisí i příležitost dítěte mít vzor pro vytvoření své společenské i sexuální role a identity. Již od útlého věku po celou dobu svého vývoje si člověk vytváří společenskou roli také podle sexuální identity, chlapci mužskou a dívky ženskou. K tomu, aby dítě mohlo svoji roli přijmout, je nutné mu poskytnout vhodnou předlohu. Na základě procesu

⁷⁰ TYL, Jiří. Střídavá péče je prokázáně pro děti lepší (Výzkumy a statistiky porozvodové péče). *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 11, s. 18.

⁷¹ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa. *Právo a rodina*, 2005, roč. 7, č. 5, s. 1-4.

⁷² FRANCOVÁ, Marie; DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 17.

identifikace s otcem pak chlapec dospívá k pocitu, že je správný muž a analogicky stejného pocitu dospěje dívka ztotožněním s matkou.⁷³

Dítě ke svému vývoji potřebuje jasně vidět možné příklady chování i jednání v konfliktních situacích od muže i od ženy. Poté má schopnost se s tímto vzorem buď ztotožnit, nebo se na základě vlastní zkušenosti, kterou prodělalo s otcem i matkou, rozhodnout, že se takovým způsobem nikdy chovat nechce. Dítě tak získává obraz toho, jak si představuje, že jednou bude vypadat a bude se chovat jeho partner.⁷⁴

Střídavá péče také dítěti umožňuje mít při zdolávání životních úkolů k dispozici oba rodiče, od kterých se může mnohému naučit. Zároveň se dítě může obrátit s určitým problémem na toho rodiče, který mu pomůže danou situaci lépe pochopit, neboť jsou samozřejmě témata, při kterých může dítěti nepochybně více pomoci právě rodič určitého pohlaví. Možnost pokračovat v přebírání specifických vědomostí a dovedností každého z rodičů i přes rozpad manželství je tedy pro dítě nesmírně cenná.⁷⁵

Model střídavé péče je v tomto směru ideálním řešením, jelikož v současnosti je při standardní porozvodové péči dítě u otce většinou jen dva víkendy v měsíci a ten pak často nemá možnost uplatňovat svoji mužskou a otcovskou roli v plné míře. Obvykle proto, že na to není dostatek času nebo se otec snaží tento vzácný čas s dítětem plně užít. V mnoha případech se otec rovněž ani nedostane do konfrontace se starostmi, které dítě prožívá, protože o nich při špatné komunikaci s druhým rodičem neví a dítě samotné mu je nesdělí.⁷⁶

Americký psycholog Richard Warshak dodává, že otcí, který se svým dítětem může trávit více času než jen dva víkendy v měsíci, tato skutečnost umožňuje kvalitativní změnu ve vztahu rodič- dítě. Tito otcové pak prožívají se svými dětmi opravdovou blízkost, neboť jsou propojeni rytmem denních rutinních činností, zvyky a přizpůsobováním se. Teprve všechny tyto faktory přináší člověku pocit, že toho druhého skutečně „zná“ a těší se jeho opravdové důvěře.⁷⁷

Podle názoru psycholožky Ilony Špaňhelové se navíc dítěti svěřenému do střídavé péče nezabrdí a nezdeformuje jeho emocionální vývoj. Dítě totiž tak, jak bylo zvyklé od svého narození, čerpá emoce ze strany matky i otce. Následně pak samo dítě může tyto

⁷³ JONÁKOVÁ, Irena. Kritéria svěření nezletilého dítěte do výchovy. *Právo a rodina*, 2008, roč. 10, č. 4, s. 13.

⁷⁴ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa. *Právo a rodina*, 2005, roč. 7, č. 5, s. 5.

⁷⁵ JONÁKOVÁ, Irena. Kritéria svěření nezletilého dítěte do výchovy. *Právo a rodina*, 2008, roč. 10, č. 4, s. 14.

⁷⁶ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa. *Právo a rodina*, 2005, roč. 7, č. 5, s. 4.

⁷⁷ WARSHAK, Richard. *Revoluce v porozvodové péči o děti: otcovský faktor a mystika mateřství*. Praha: JAN, 1995, s. 175.

emoce, plynoucí z každodenních radostí a starostí, projevovat a sdílet s oběma rodiči, ať už jde o radost, štěstí, překvapení, zlost či smutek. Dle jejího názoru dítě také vstupuje více zkušené do svého manželství, jelikož prožilo zkušenost s oběma rodiči, má se o co opřít a z čeho vycházet.⁷⁸

Psycholog a soudní znalec Jiří Tyl, který patří k velkým zastáncům tohoto institutu, pohlíží na střídavou péči jako na pokračování rodiny. Tedy těch socializačních podmínek, které v dítěti od narození utvářely pocit jistoty a bezpečí, a to i přes rozvod rodičů. Svůj postoj opírá mimo jiné o americké statistiky, podle kterých jsou děti vyrůstající bez otce mnohem více ohroženy rizikovými faktory, jako je útěk z domova, kriminalita, poruchy chování, závislost na drogách, nedokončení školy a další.⁷⁹

Jednou z výhod, které z tohoto výchovného modelu vyplývají i pro samotné rodiče dítěte, je skutečnost, že rodič není na všechny povinnosti a rozhodování sám, což mu může přinášet určitou úlevu a odpočinek, který péči o dítě zefektivní. Další výhodou je více volného času pro každého z rodičů, neboť rodič může využít období, kdy dítě pobývá u bývalého partnera k tomu, aby se naplno věnoval svému zaměstnání, zvyšování kvalifikace, dalšímu studiu, svým zálibám apod. Umožní mu to také trávit více času s přáteli, chodit více do společnosti, případně si najít nového partnera.⁸⁰

4.2 Negativa

Nejčastěji zmiňovanou a pravděpodobně největší nevýhodou střídavé péče je neustálé stěhování dítěte z jednoho domova do druhého. Kritici střídavé péče poukazují na to, že děti potřebují stálé prostředí. Dítě si tak během pravidelného střídání domácností připadá jen jako návštěvník bez domova a neustálá změna je pro ně stresující. Střídání jednotlivých domovů je pro dítě mnohdy únavné a často také logisticky náročné.⁸¹

Dítě si už od svých dvou let vytváří pojem domova, ke kterému patří nejen stálost „jeho lidí“, ale i stálost místa a jeho prostředí, které dítěti dává pocit bezpečí a jistoty.

⁷⁸ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa. *Právo a rodina*, 2005, roč. 7, č. 5, s. 4-5.

⁷⁹ TYL, Jiří. Střídavá péče je prokázáně pro děti lepší (Výzkumy a statistiky porozvodové péče). *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 11, s. 20-21.

⁸⁰ WARSHAK, Richard. *Revoluce v porozvodové péči o děti: otcovský faktor a mystika mateřství*. Praha: JAN, 1995, s. 179-180.

⁸¹ JONÁKOVÁ, Irena. Kritéria svěření nezletilého dítěte do výchovy. *Právo a rodina*, 2008, roč. 10, č. 4, s. 14.

Permanentní střídání rodičovské péče a s ním spojené střídání domácností tak může toto vědomí domova oslabovat.⁸²

Jako další negativum tohoto výchovného modelu je uváděna skutečnost, že střídavá péče představuje finančně náročnější řešení než výhradní péče jednoho z rodičů. Dítě má totiž bydliště fakticky na dvou místech, a tudíž potřebuje mít řádně zařízený domov u obou rodičů. Dítě potřebuje mít u každého z rodičů svůj prostor na přípravu do školy, často má také dvoje učebnice a školní pomůcky, protože je velice náročné jejich pravidelní stěhování z jedné domácnosti do druhé, aniž by na něco nebylo zapomenuto. Všechny tyto náklady zatěžují rozpočet obou rodičů.⁸³

V případě velké vzdálenosti bydlišť rodičů a s tím související nutností navštěvování dvou škol dítětem mohou nastat problémy se začleněním dítěte do nového kolektivu. Děti v nové škole je mohou brát jako negativní prvek i s ohledem na to, že se nestanou trvalou součástí jejich kolektivu, ale pouhým „pravidelným turistou“, případně dítětem, které na rozdíl od nich může mít jisté studijní výhody. Záleží pak především na samotné škole, aby dokázala školáky vést k tomu, aby děti svěřené do střídavé péče nebyly vystaveny nejružnějším ústrkům či dokonce školní šikaně.⁸⁴

S výše uvedenou situací také souvisí problémy spojené s docházkou dětí do nejružnějších pravidelných kroužků či zálib. Osobně jsem celé své dětství strávil ve sportovním kolektivu, kdy si dovoluji tvrdit, že i s ohledem na fungování sportovních tříd na základních školách mezi dětmi často vzniká velice silné pouto. Mladí sportovci spolu tráví čas nejen ve školních lavicích, ale rovněž po vyučování na trénincích a během víkendů a prázdnin na nejružnějších utkáních, turnajích či soustředěních. V případě, že se bydliště rodičů dítěte nenacházejí v blízkosti, např. ve stejném městě, považuji možnost dítěte provozovat závodně nějaký kolektivní sport za velice omezenou, ne-li nereálnou, a to i s ohledem na povinnost registrace dítěte pouze v jednom sportovním oddíle.

Jako nevýhoda je uváděna i nejednotnost při výchově dítěte. Každý z rodičů má více či méně odlišný výchovný styl. Co je u otce dovoleno, může být u matky zakázáno a samozřejmě i naopak. V tomto směru je důležitá komunikace a spolupráce rodičů, kdy musí

⁸² MATĚJČEK, Zdeněk; DYTRYCH, Zdeněk. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2002, s. 54.

⁸³ SCHÖN, Monika. Střídavá výchova a vyživovací povinnost rodičů. *Právo a rodina*, 2011, roč. 13, č. 9, s. 13.

⁸⁴ TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá výchova: rigorózní práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta právnická, 2014. 169 s.

být oba přesvědčeni, že střídavá péče je přijatelná pro další život dítěte a není jen pokračováním rozvodového boje.⁸⁵

Nezbytnost komunikace mezi rodiči však může ještě více prohloubit bolest a vztek z rozpadu manželství. Je nutné, aby rodiče ctili zásadu „o druhém mohu buď mlčet, nebo mluvit v dobrém“. Jinak hrozí neurotizace dítěte, tedy zjednodušeně řečeno- u otce za vše může matka a pro matku je viníkem všeho špatného otec. Dítě pak může být okolnostmi donuceno říkat, co je po něm v různých prostředích požadováno, kdy jeden týden je něco černé a druhý týden je stejná věc bílá. Dítě se tak stává jakýmsi rukojmím daného pohledu.⁸⁶

Psycholog Tomáš Novák vidí jako relativně největší problém v eventuální nutné adaptaci dítěte na nové partnery otce a matky. Dle jeho názoru je přizpůsobení při této formě péče ještě složitější než u dalších možných variant. Případné konflikty pak vedou děti k úvahám o přechodu do výhradní péče druhého rodiče. Stává se, že potomek vyhrožuje odchodem ke druhému z rodičů a střídavou péčí tak využívá k dosažení svých požadavků a tedy ústupu rodičů z nastolených výchovných pravidel.⁸⁷

Jako negativum střídavé péče mohou děti brát také fakt, že mají malý vliv na svůj časový harmonogram a tedy menší možnost rozhodovat, kdy, kde a s kým budou trávit svůj volný čas. Jde samozřejmě o jeden z důsledků rozvodu, kdy si bývalí partneři často vzájemně nevěří a trvají na přesném dodržování soudem stanoveného časového rozvrhu péče o dítě. S ohledem na tuto skutečnost pak není příliš pravděpodobné, že střídavá péče přetrvá po celé dětství, neboť s přibývajícím věkem se dítě snaží stále více osamostatňovat, trávit více času se svými vrstevníky a mít možnost rozhodovat o svých volnočasových aktivitách. Nejvíce se tyto tendence začínají projevovat s nástupem puberty, kdy dítě může začít preferovat výhradní péči jednoho z rodičů.

Je zjevné, že pozitiv i negativ má střídavá péče opravdu mnoho a jistě by se našly další. Zda ovšem bude tato forma péče pro dítě přínosem či zátěží záleží především na rodičích. Tento výchovný model jistě vyžaduje velkou dávku tolerance, důvěry a také schopnost komunikovat s bývalým partnerem v zájmu dítěte. Je nutné si rovněž uvědomit, že každé dítě je jedinečné a to co vyhovuje jednomu dítěti, může jinému ublížit.

⁸⁵ NOVÁK, Tomáš. Mýty o střídavé péči o dítě po rozvodu. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 6, s. 13.

⁸⁶ PRŮCHOVÁ, Bohumila; NOVÁK, Tomáš. Lze prosadit střídavou výchovu proti vůli jednoho z rodičů? *Právo a rodina*, 2003, roč. 5, č. 10, s. 10.

⁸⁷ NOVÁK, Tomáš. Problematické představy o střídavé výchově dítěte po rozvodu. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 11, s. 18.

5 Intervaly střídání

Velice důležitým bodem, ať už dohody rodičů či soudního rozhodnutí o střídavé péči, je přesné stanovení doby, po kterou bude dítě v péči každého z rodičů. Ze zákona však nevyplývá, v jakých časových intervalech by se měla střídavá péče realizovat a ani u této otázky není možné stanovit určitý model uměle. K problematice určování intervalů střídání je třeba přistupovat velmi individuálně s ohledem na okolnosti konkrétního případu.⁸⁸

Jelikož zákon nikde výslovně nestanovuje určitý interval, je tedy čistě na úvaze soudu, jakou frekvenci střídání určí. Při svém rozhodování o této otázce se soud mimo jiné řídí určitými kritérii, mezi která patří věk dítěte (dítě útlého věku, školák, student), jeho zdravotní stav, vzdálenost bydlišť rodičů, způsob přípravy dítěte na budoucí povolání apod.⁸⁹

I v případě stanovení časových úseků střídání je především nutné neustále respektovat zájem dítěte, přihlídnout k jeho osobnosti i vztahu ke každému z rodičů. Dítěti by měl také zůstat zachován okruh jeho kamarádů a možnost uskutečňování mimoškolních zálib, neboť přestože se dítě obvykle rychle adaptuje na nové prostředí, změna by neměla být častá a zcela radikální.⁹⁰

Je důležité poznamenat, že intervaly nemusí být stanoveny u obou rodičů stejně. I když se to může zdát nespravedlivé vůči rodiči, který pečuje o dítě v kratším časovém období, dle judikatury Ústavního soudu: „*Skutečnost, že soudy nenařídily střídavou výchovu rovnoměrně mezi oba rodiče a nevyhověly přání stěžovatele mít pro výchovu nezletilého stejný prostor jako matka, nepředstavuje v projednávané věci porušení práva dítěte na péči rodičů podle čl. 7 odst. 1 této Úmluvy.*“⁹¹ Není tedy nutné, aby střídavá péče byla vyvážená, ale je především třeba vzít v úvahu individuální potřeby konkrétního dítěte, jeho přání a řadu dalších okolností, jako např. pracovní vytížení rodičů apod.⁹²

Soud může při svém rozhodování vycházet z nejrůznějších intervalů střídání v rozmezí několika dnů, týdnů či měsíců. Obecně je přijímaný názor, že u dítěte útlého věku je vhodné tento výchovný model realizovat v kratších a častějších intervalech, naopak u staršího dítěte

⁸⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1020.

⁸⁹ GREGOROVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Výchova, výživa a státní sociální podpora. Právní rozhledy*, 1999, roč. 7, č. 4, s. 170.

⁹⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1020.

⁹¹ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2248/10 ze dne 13. ledna 2011 (získáno 10. února 2015 z databáze NALUS).

⁹² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 82.

již přichází v úvahu i střídání pobytu po měsíci či ještě delším časovém úseku. Významná je zejména judikatura, která poukazuje na vhodnou délku střídání u různorodých případů.

5.1 Frekvence střídání v české soudní praxi

V praxi, která o střídavé péči začala rozhodovat již před nabytím účinnosti novely zákona o rodině z roku 1998, bylo soudy nejčastěji rozhodováno o této formě péče s intervalem po měsíci. Dohody o střídavé péči po týdnu soudy schvalovaly obvykle jen u velice malých dětí.⁹³

Dle Milany Hrušákové zkušenosti zahraničních úprav ukazují, že je možné za optimální považovat týdenní či čtrnáctidenní model střídání u dítěte předškolního věku a měsíční u dětí povinných školní docházkou.⁹⁴ K měsíčním či dokonce delším intervalům by však mělo být přistupováno velice obezřetně, protože měsíc je i pro dítě velice dlouhá doba, stejně jako pro možnost s ním manipulovat.⁹⁵

Klady tohoto časového období spočívají v menší četnosti cestování dítěte a také v tom, že lze vhodně stanovit výživné druhého rodiče. Rovněž je možno lépe řešit otázku dávek státní sociální podpory, jestliže na ně má rodina nárok. V § 7 odst. 3 písm. a) zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře se stanovuje, že s nezaopatřeným nezletilým dítětem svěřeným do střídavé výchovy se na dávky této podpory vyplácené měsíčně posuzuje rodič určený na základě dohody těchto rodičů. Rodiče tuto dohodu mohou změnit vždy jen k prvnímu dni kalendářního čtvrtletí.⁹⁶

Měsíční či dokonce půlroční intervaly střídání se mohou jevit jako vhodné zejména za situace, kdy se bydliště rodičů nachází ve vzdálených městech (někdy i v rozdílných státech) a bude nevyhnutelné, aby dítě stříдалo školní docházku ve dvou školách. Častá změna pobytu v tomto případě není úplně vhodná, neboť to pro dítě znamená velice častou změnu veškerého školního zázemí. Hrozí ztráta návaznosti ve výuce, tedy že se dítě bude učit stejnou látku opakovaně a jinou zase vůbec. Soudy by měly za této situace důkladně zjistit, jakou mají obě

⁹³ HRUŠÁKOVÁ, Milana; NOVÁK, Tomáš. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. *Bulletin advokacie*, 1999, roč. 9, č. 3, s. 31.

⁹⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Zákon o rodině. *Zákon o registrovaném partnerství, komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 96.

⁹⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana; NOVÁK, Tomáš. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. *Bulletin advokacie*, 1999, roč. 9, č. 3, s. 31.

⁹⁶ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

školy časovou osnovu výuky učiva, aby mohlo dítě plynule pokračovat ve studiu a na základě toho určit vhodný interval střídavé péče.⁹⁷

K dlouhým časovým intervalům střídání se vyjádřil i Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 5. 9. 2012, sp. zn. II. ÚS 1835/12, když uvedl: „Podle některých názorů by se za střídavou výchovu neměly považovat delší cykly než tři týdny, tj. měsíc, půl roku a rok, protože ztrácejí charakter střídavé výchovy. Je to střídavé svěřování dítěte do péče vždy jednoho rodiče, kde je třeba řešit poruchy přizpůsobení při přechodech.“⁹⁸

Osobně souhlasím s výše uvedeným nálezem Ústavního soudu, avšak jsem toho názoru, že by soudy neměly delší intervaly automaticky zavrhnout, nýbrž by měly vždy posoudit, zda jsou v konkrétním případě vhodné či nikoliv.

Problémem, spočívajícím v modelu střídání s dlouhými časovými intervaly, může být možné vzájemné odcizení mezi dítětem a rodičem, které by se pravidelně opakovalo, jestliže by se během této doby dostatečně nestýkali. Pokud by skutečně byl stanoven interval střídání delší než dva týdny, měl by tedy soud zvážit rozhodnutí o úpravě styku druhého rodiče s dítětem, aby dítě s tímto rodičem neztratilo kontakt. Takové rozhodnutí samozřejmě nebude u dlouhého intervalu potřebné, jestliže střídavá péče probíhá bezproblémově a rodiče se s dítětem přirozeně stýkají i během období, kdy je dítě u rodiče druhého.⁹⁹

Psycholog Tomáš Novák poukazuje na poznatky ze své praxe, ze kterých vyplývá, že co nejdelší časový interval u střídavé péče požadují rodiče, kteří se s daným stavem velmi těžko smiřují. Jinak řečeno, střídavou péči si nepřejí.¹⁰⁰

Americký psycholog Richard Warshak dodává, že především ženy se těžko vyrovnávají se skutečností, že potomek žije nějaký čas u otce. Dítě jim totiž dává pocit životního smyslu a střídavou péči berou jako oslabení své mateřské role. Role matky totiž ženě dává pocit kým je a jaké je její místo ve světě obzvláště poté, co ztratila status manželky. Péče o děti je tedy pro ženu ústřední náplní, kolem které zařizuje svůj denní život.¹⁰¹

Děti ovšem více upřednostňují kratší časové úseky. Pokud by bylo soudem rozhodnuto o časovém intervalu v rádech týdnů, bude nutné vhodně upravit způsob předání dětí tak, aby k němu došlo po skončení pracovního týdne, nejlépe v pátek či sobotu, což se podle

⁹⁷ TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá výchova: rigorózní práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta právnická, 2014. 169 s.

⁹⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1835/12 ze dne 5. září 2012 (získáno 30. ledna 2015 z databáze NALUS).

⁹⁹ TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá výchova: rigorózní práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta právnická, 2014. 169 s.

¹⁰⁰ NOVÁK, Tomáš. Mýty o střídavé péči o dítě po rozvodu. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 6, s. 13.

¹⁰¹ WARSHAK, Richard. *Revoluce v porozvodové péči o děti: otcovský faktor a mystika mateřství*. Praha: JAN, 1995, s. 182.

odborníků jeví jako optimální nejen pro dítě, ale i pro dospělé. Dítěti je tím poskytnuta dostatečně dlouhá doba k adaptaci na bydliště druhého z rodičů před pondělním nástupem do školy.¹⁰²

Jedna z komplikací formálního rázu u střídavé péče se dostavuje zejména při dvoutýdenních intervalech. V tomto období bývá obtížné formulovat výrok rozsudku, tedy pojem „první polovina měsíce“ a „druhá polovina měsíce“, jelikož se nejedná o ucelené týdny a stěhování dítěte uprostřed týdne není zrovna vhodné. Za nejlepší řešení se u těchto dvoutýdenních intervalů považuje jejich označení počátečním datem a další týdny označit pomocí sudých a lichých týdnů. S takto označenými časovými úseky již v praxi potíže nebývají a rodičům je zřejmé, ve kterém období je dítě v jejich osobní péči.¹⁰³

Stále častějším intervalem se stává střídání po jednom týdnu. Výhodou tohoto řešení je fakt, že dítě neztratí (či ztratí jen minimálně) kontakt s druhým rodičem. Týdenní interval je vhodný zejména za situace, kdy stěhování dítěte za druhým rodičem nebude složité, nestěhuje se mnoho věcí atd. Naopak pokud by bylo stěhování zejména pro dítě nepřiměřeně unavující, je na místě vymezit spíše interval delší.¹⁰⁴

Soud může stanovit i interval kratší než jeden týden, což může být vhodné např. u dětí nízkého věku. Opět za předpokladu, že jsou bydliště rodičů poměrně blízko a nezatěžují tak dítě velkým stěhováním.¹⁰⁵

Obecně můžeme říci, že mladší děti potřebují oba rodiče vídat častěji, zatímco pro děti staršího školního věku a adolescenty bude zpravidla více vyhovující delší pobyt u každého z rodičů. Nesnáze tak mohou nastat, jestliže mají bývalí partneři více dětí různého věku. Sestavení plánu, který by vyhovoval potřebám všech dětí, může být velice složité.

5.2 Slovenská varianta střídání

Slovenská právní úprava umožňuje realizaci střídavé péče při splnění podobných podmínek, jaké stanovuje náš občanský zákoník. Zatímco v České republice byla střídavá

¹⁰² HOLUB, Milan; NOVÁ, Hana; SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině: komentář a předpisy související. 8. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 9. 2007.* Praha: Linde, 2007, s. 64.

¹⁰³ HOLUB, Milan; NOVÁ, Hana; SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině: komentář a předpisy související. 8. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 9. 2007.* Praha: Linde, 2007, s. 64.

¹⁰⁴ TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá výchova: rigorózní práce.* Brno: Masarykova univerzita, Fakulta právnická, 2014. 169 s.

¹⁰⁵ HOLUB, Milan; NOVÁ, Hana; SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině: komentář a předpisy související. 8. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 9. 2007.* Praha: Linde, 2007, s. 64.

péče právně zakotvena již roku 1998, na Slovensku byl institut střídavé péče (striedavej starostlivosti) vnesen do právního řádu až s účinností k 1. 7. 2010.¹⁰⁶

V případě slovenské střídavé péče je důležité zmínit specifický model intervalu střídání, který není v České republice příliš obvyklý. Jedná se o model 2 dny matka, 2 dny otec, 3 dny matka, 2 dny otec, 2 dny matka, 3 dny otec. Tento model není v zákoně výslovně uveden, dospěla k němu až slovenská judikatura. V časovém úseku dvou týdnů je dítě svěřeno do výchovy jednoho rodiče vždy v pondělí a v úterý, u druhého rodiče je pak ve středu a ve čtvrtek a prodloužený víkend tráví zase s rodičem prvním. Další týden se role převrací. Tento čtrnáctidenní cyklus se pak neustále opakuje.¹⁰⁷

Význam tohoto typu střídání spočívá především ve spravedlivém rozdělení osobní péče mezi oba rodiče, u nichž dítě tráví stejný časový úsek. Tento způsob střídání navíc ponechává ucelené víkendy, kdy je rodičům poskytnut dostatečný prostor pro trávení volného času s dítětem. Rovněž je rodičům i dítěti umožněno prožívat spolu každodenní život, při kterém chodí rodiče do práce a dítě do školy či školky. Tento model střídání se na Slovensku osvědčil zejména v případech, kdy bydliště rodičů nejsou příliš vzdálena.¹⁰⁸

Za nevýhodu výše uvedené formy střídavé péče považují nutnost velice častého stěhování dítěte a možnost vzniku určité chaotičnosti, stresu a únavy u všech účastníků. V případě svěřeni dítěte do tohoto výchovného modelu pak bude zásadním předpokladem jeho fungování, víc než kdy jindy, komunikace a kooperace rodičů na velice vysoké úrovni.

¹⁰⁶ Střídavá péče byla do slovenského zákona č. 36/2005, o rodine, zavedena novelou č. 217/2010.

¹⁰⁷ TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá výchova: rigorózní práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta právnická, 2014. 169 s.

¹⁰⁸ PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodine. Komentár*. 1.vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 111-112.

6 Střídavá péče v aplikační praxi

Jak již bylo řečeno v úvodu této práce, střídavá péče je v současné době velmi zajímavým tématem také proto, že každá kauza týkající se této problematiky je specifická. Typický je rovněž nejednotný postup soudů při rozhodování o střídavé péči a s tím související problémy. Zajímavá je především postupná proměna náhledu soudů na tento výchovný model, ať už v otázce nutné dohody rodičů na střídavé péči či naopak možnosti jejího nařízení i přes nesouhlas jednoho z nich, dále také proměnlivý postoj ke vzdálenosti bydlišť rodičů i mnohdy zmiňovaná problematika překážky nízkého věku dítěte ve vztahu k této formě péče. Klíčovou roli ve vývoji judikatury hraje zejména Ústavní soud, jehož přelomovými rozhodnutími se budou mimo jiné zabývat následující pasáže této kapitoly.

6.1 Dohoda rodičů

Pokud soudy po zohlednění všech zákonných i dalších potřebných kritérií střídavé péče dospějí k názoru, že střídavá péče je pro konkrétní dítě vhodná, je tedy možné přistoupit k její realizaci.

Předně je třeba uvést, že v zájmu dítěte je, aby se rodiče na formě péče o dítě dohodli, přičemž dohoda, na které participovaly obě strany, je zásadně v praxi respektována více než autoritativní rozhodnutí soudu. K dosažení dohody je třeba rodiče motivovat a aktivně vést. Ustanovení § 474 odst. 1 ZZŘS stanoví, že soud vede rodiče k nalezení smírného řešení. Za tímto účelem může soud rodičům uložit na dobu nejvíce tři měsíců účast na mimosoudním smírčím nebo mediačním jednání či rodinné terapii. Může jim rovněž nařídít setkání s odborníkem z oboru pedopsychologie. To, že jeden z rodičů odmítá hledání kompromisu s druhým rodičem ve věci jejich společného dítěte, může mít pro soud určitou vypovídající hodnotu o jeho výchovných předpokladech ve vztahu k dítěti.¹⁰⁹

Všeobecně přijímaný postoj, že dohoda rodičů je tím preferovanějším způsobem, jak střídavou péči uskutečnit, ostatně potvrzuje i sám Ústavní soud, jenž konstatoval, že: *„Rozhodnutí o střídavé výchově nezletilého dítěte by mělo vycházet z jejich společné vůle a dohody, schopnosti spolu komunikovat a spolupracovat a nezapojovat dítě do svých vzájemných problémů.“*¹¹⁰ Dohodu však rodiče musí důkladně propracovat a nesmí opomenout uzavřít konsenzus ohledně všech podstatných, ale i běžných záležitostí týkajících

¹⁰⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1015.

¹¹⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 48/04 ze dne 27. ledna 2005 (získáno 29. ledna 2015 z databáze NALUS).

se dítěte, neboť čím podrobnější bude text dohody, tím menší bude hrozba vzniku nejasností a hádek ohledně výchovy jejich potomka.

Jádrem dohody samozřejmě bývá stanovení intervalů střídání, kdy je přesně určeno, po které časové období bude dítě u jednoho rodiče a kdy naopak u rodiče druhého. S ohledem na účel střídavé péče domluva o systému střídání logicky nebývá rodiči opomenuta. Za maximálně vhodné považují, pokud se rodiče dohodnou na tom, jestli se bude dítě stěhovat se všemi věcmi, které pro období pobytu u rodiče bude potřebovat, zda např. i s kufrem plným oblečení pro celé stanovené období pobytu, nebo jestli bude více praktické (ač nákladné), aby vše mělo dvakrát, a bude se stěhovat jen s minimem věcí, např. s aktovkou se školními potřebami. Navíc je vhodná přesná domluva rodičů na tom, v jakém stavu se dítě bude vracet od jednoho rodiče k druhému, např. zda bude mít čisté nebo špinavé prádlo, vyžehlené či nikoliv. Taktéž je vhodné do dohody písemně zakotvit, jestli se bude dítě stěhovat samo nebo si rodiče určí přesné místo a čas vyzvednutí dítěte druhým rodičem.¹¹¹

Další důležitou součástí, kterou by dohoda měla zahrnovat, je otázka financování potřeb dítěte. To vyžaduje mj. i stanovení konkrétní částky vyživovací povinnosti, kterou bude platit jeden rodič k rukám druhého vždy v době, kdy nebude mít dítě ve své osobní péči. Takto určená částka má logicky sloužit k výživě dítěte a bylo by tedy nesmyslné, aby jeden rodič platil výživné k rukám druhého rodiče i v době, kdy má dítě sám v osobní péči, což potvrdil i Ústavní soud. Také je žádoucí přesná domluva rodičů na tom, kdo bude dítěti co platit. Shoda na tom, který rodič bude co financovat, se týká jak věcí hmotných, tak i nejrůznějších plateb. Mělo by se ujasnit, kdo z rodičů bude dítěti kupovat oblečení (popř. jaké, zda značkové nebo neznačkové), školní pomůcky, počítač, mobil, volnočasové vybavení např. na sport, jako kolo či lyže aj. Dále by mělo být jasno také v tom, který rodič bude platit školné, stravné, školní výlety, případné náklady spojené s cestou do školy, mimoškolní aktivity a kroužky, kdo bude dítěti vyplácet kapesné a v jaké výši apod.¹¹²

Podstatným bodem dohody je také určení trvalého bydliště dítěte, což je důležité především s ohledem na vyplácení dávek státní sociální podpory, kromě toho je údaj trvalého bydliště uváděn i v občanském průkazu dítěte.¹¹³

S tím také souvisí otázka, kterého lékaře bude dítě navštěvovat (je vhodné, aby dítě stabilně docházelo k jednomu dětskému lékaři). Často je nepřekonatelným problémem dohoda rodičů o tom, kdo z nich bude uplatňovat v rámci výpočtu daně z příjmů fyzických osob tzv.

¹¹¹ HUFOVÁ, Adéla. Střídavá péče v judikatuře Ústavního soudu. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 21, s. 752.

¹¹² HUFOVÁ, Adéla. Střídavá péče v judikatuře Ústavního soudu. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 21, s. 753.

¹¹³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 82.

odpočitatelnou položku na dítě či děti.¹¹⁴ Obecně řečeno, čím podrobnější dohoda bude, tím lépe pro všechny zúčastněné. Je však třeba dodat, že celá řada věcí musí být obvykle postupem času měněna, řešena průběžně a nečekaně. Je tedy zřejmé, že ani sebepodrobnější dohoda v tomto ohledu nemůže nahradit rozumný přístup rodičů dítěte.

Ovšem i když rodiče předloží soudu dohodu o výkonu péče o dítě po rozvodu manželství, soud nemá povinnost tuto dohodu schválit. V řízení bude soud zkoumat, zda je dohoda v souladu se zájmy samotného dítěte. Přitom může dojít k závěru, že dohodnutý způsob výkonu péče v zájmu dítěte není, dohodu tudíž neschválí a rozhodne autoritativně. Je rovněž nutno dodat, že dohodu o střídavé péči může soud svým rozhodnutím buď schválit, nebo neschválit, ale nemůže ji schválit s dodatky či podmínkami.¹¹⁵

6.2 Nesouhlas jednoho z rodičů

Nutnost existence dohody obou rodičů na střídavé péči byla v minulosti velice diskutovaným a sporným tématem. Je třeba říci, že ani v dnešní době v této otázce nepadají mezi právními odborníky, psychology či laickou veřejností shoda. Například podle názoru Milany Hrušákové pokud soud nemůže schválit dohodu rodičů, ale měl by o střídavé péči rozhodnout i proti názoru jednoho z rodičů, pak toto rozhodnutí bude jen stěží v zájmu samotného dítěte.¹¹⁶

Dle psycholožky Ilony Špaňhelové je dohoda rodičů elementárním předpokladem pro úspěšný výkon střídavé péče také proto, aby tento výchovný model neměl negativní dopad na dítě. Zdůrazňuje, že dítě nesmí být v žádném případě prostředníkem k řešení vzájemných konfliktů mezi rodiči – tyto by měly být matkou a otcem vyřešeny ještě před tím, než se začne o střídavé péči vůbec jednat.¹¹⁷

Také podle názoru bývalého veřejného ochránce práv Pavla Varvařovského není tato forma péče vhodná za situace, kdy jeden z rodičů se střídavou péčí nesouhlasí. Jestliže je střídavá péče nařízena proti vůli matky či otce dítěte, nepřináší pak jistotu, že bude

¹¹⁴ PRŮCHOVÁ, Bohumila; NOVÁK, Tomáš. Lze prosadit střídavou výchovu proti vůli jednoho z rodičů? *Právo a rodina*, 2003, roč. 5, č. 10, s. 11.

¹¹⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1015-1021.

¹¹⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství, komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 95.

¹¹⁷ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa. *Právo a rodina*, 2005, roč. 7, č. 5, s. 2.

vykonávána kvalitně a že bude pro dítě přínosem, naopak zvyšuje nebezpečí opakovaného soudního řízení o uspořádání vztahů k dítěti.¹¹⁸

Jiné stanovisko zaujímá například psycholog a soudní znalec Jiří Tyl, který nepohlíží na souhlas obou rodičů jako na základní podmínku rozhodnutí o střídané péči, neboť rodiče, kteří se rozvádějí a každý za sebe podávají návrh na svěřeni dítěte do své péče, jsou *eo ipso* nepřátelé. Ve svém článku pak v daném kontextu hovoří o zmaření ducha i litery zákona.¹¹⁹

K otázce obligatornosti dohody rodičů se opakovaně vyjadřují české obecné soudy a samozřejmě také Ústavní soud. Především v jeho názorech k této problematice došlo v minulosti k výrazným proměnám.

Soudní praxe se v rámci rozhodování o střídané péči setkává ve většině případů se záporným názorem jednoho z rodičů na tento institut. Je nutné si uvědomit, že rozvod často mezi rodiči dítěte vyvolává nejen pocity smutku a zklamání, ale také zlost a pomstychtivost. Zdrojem mnohého rodičovského hněvu jsou i tradiční dělení pohlaví, kdy mnohé matky mají pocit, že nárok na výchovu dítěte náleží pouze jim, a často se zlobou pohlíží na „nově nalezený zájem“ bývalého partnera o děti a o společné rodičovství po rozvodu. Ostatně i podle staré řecké báje o Médei je nejúčinnější způsob potrestání druhého rodiče prostý – vzít mu dítě.¹²⁰

V prvních letech po novele zákona o rodině, kterou byl institut střídané péče do tohoto zákona zaveden, soudy pohlížely na problematiku nezbytnosti dohody rodičů rozdílně. Tuto skutečnost lze názorně demonstrovat například na dvou rozhodnutích Krajského soudu v Ústí nad Labem. Tento soud v rozsudku se sp. zn. 10 Co 877/2003 dospěl k názoru, že překážkou pro rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do střídané péče je i neschopnost rodičů dohodnout se na jednotném výchovném postupu a podmínkách střídané péče.¹²¹

Naopak ve svém v rozsudku vedeném pod sp. zn. 9 Co 719/2003 tentýž soud usoudil, že dítě může být svěřeno do střídané péče i přes nesouhlas jednoho z rodičů, pokud bude dán i reálný předpoklad, že oba rodiče budou schopni v požadované míře domluvy ohledně zajištění výchovy a potřeb dítěte.¹²²

¹¹⁸ TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídaná výchova: rigorózní práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta právnická, 2014. 169 s.

¹¹⁹ TYL, Jiří. Soudní praxe úpravy porozvodové péče o děti (Názor čtenáře). *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 4, s. 21.

¹²⁰ TEYBER, Edward. *Helping children cope with divorce*. Praha: Návrat domů, 2007, s. 85.

¹²¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1025.

¹²² HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1025.

Také pohled Ústavního soudu na tuto problematiku se postupem času vyvíjel a měnil, kdy byl za přelomové rozhodnutí dlouhou dobu považován náleží Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2005, sp. zn. I. ÚS 48/04 ve kterém se uvádí, že: „...podle názoru Ústavního soudu není v tomto případě podstatná otázka, proč rodiče nejsou ochotni spolu spolupracovat a komunikovat, nýbrž to, že jim v daném případě chybí ochota a vyspělost v zájmu nezletilé dcery spolu kooperovat. Za tohoto stavu nelze obecným soudům, pokud svěřily dítě do výchovy matce, ani z hlediska ústavněprávního nic vytknout.“¹²³

Z výše uvedeného závěru Ústavního soudu jasně vyplývalo, že souhlas obou rodičů je nezbytným předpokladem při rozhodování o střídané péči, neboť soud rovněž konstatoval, že svěřením dítěte do střídané péče rodičů nesmí být ústupkem jejich vzájemné rivalitě, nýbrž vyjádřením pozitivního vztahu rodičů k dítěti, což předpokládá toleranci, vyspělost a dobrou vůli všech zúčastněných.¹²⁴

Ústavní soud v tomto řízení rozhodoval v senátě složeném ze soudců Ivany Janů, Františka Duchoně a Vojena Güttlera, přičemž lze logicky dospět k názoru, že ve prospěch tohoto rozhodnutí hlasovali pouze poslední dva jmenovaní. Soudkyně Ivana Janů totiž využila svého práva na odlišné stanovisko, ve kterém s tímto rozhodnutím nesouhlasí s odůvodněním, že obecné soudy nevěnovaly dostatečnou pozornost a nezjistily důvody, proč matka nezletilé není ochotna s otcem dítěte spolupracovat na střídané péči, ačkoliv on svou ochotu deklaroval před soudem nalézacím i odvolacím.“¹²⁵

Podle soudkyně Ivany Janů v tomto případě došlo k zásahu do rodičovských práv otce, ale především do práv nezletilé, v jejímž zájmu je nejvyšší možná účast na výchově ze stran obou rodičů. Toto odlišné stanovisko zaujala na základě vypracovaného znaleckého posudku psychologa, ve kterém je konstatováno, že nezletilá má hluboký citový vztah k oběma rodičům.¹²⁶

Důkazem toho, že i názory Ústavního soudu se postupem času u některých otázek významně mění, je i náleží Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 266/10, a náleží ze dne 2. 11. 2010, sp. zn. I. ÚS 2661/10. Obě tato rozhodnutí jsou odůvodněna takřka stejně. V těchto nálezech Ústavní soud uvádí, že je protiústavním názor, že případné rozhodnutí o

¹²³ Náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 48/04 ze dne 27. ledna 2005 (získáno 22. listopadu 2014 z databáze NALUS).

¹²⁴ Náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 48/04 ze dne 27. ledna 2005 (získáno 22. listopadu 2014 z databáze NALUS).

¹²⁵ Náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 48/04 ze dne 27. ledna 2005 (získáno 22. listopadu 2014 z databáze NALUS).

¹²⁶ Náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 48/04 ze dne 27. ledna 2005 (získáno 22. listopadu 2014 z databáze NALUS).

střídavé péči dítěte musí být podmíněno dohodou rodičů a jejich vzájemnou nekonfliktní komunikací. Tento názor je tedy jasným protikladem výše citovaného nálezu ze dne 27. 1. 2005, sp. zn. I. ÚS 48/04. Pozoruhodný je zejména fakt, že senát byl v obou řízeních složen opět ze soudců Vojena Güttlera, Františka Duchoně a Ivany Janů, tedy obsazení senátu bylo identické jako v řízení sp. zn. I. ÚS 48/04, avšak v tomto případě již nikdo ze soudců práva disentu nevyužil.^{127 128}

Ústavní soud změnu svého názoru ohledně nutnosti souhlasu rodičů se střídavou péčí podrobně zdůvodnil, když uvedl, že při platnosti premisy o nemožnosti nařízení střídavé péče v případě neexistence kvalifikované komunikace mezi rodiči by k eliminaci střídavé péče stačilo pouhé jednostranné, iracionální a účelové odmítání komunikace rodiče, který má dítě ve své výlučné péči, s druhým rodičem. Právní předpisy je však nezbytné vykládat tak, aby se zabránilo jejich zneužívání. V tomto případě je tudíž nutné zvolit výklad, který přiznává důležitost hledisku, zda a proč není rodič ochotný komunikovat a na výchově participovat v zájmu dítěte s rodičem druhým. Opačný přístup by ponechával volný prostor pro zneužívání práva a v důsledku toho vedl v nedůvěru ve spravedlnost a v právní stát.¹²⁹

Z uvedených důvodů tedy dle Ústavního soudu neobstojí jako obhajitelná výchozí premisa soudů, že chybějící kvalifikovaná komunikace mezi rodiči je nutně překážkou střídavé péče. V tomto aspektu tak soudy zatížily napadené rozhodnutí porušením základního práva stěžovatele vychovávat své dítě dle čl. 32 odst. 4 LZPS (i základního práva dítěte na rodičovskou výchovu a péči dle téhož článku LZPS) a porušením základního práva stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 LZPS.¹³⁰

V obou výše uvedených nálezech je odkazováno především na nálezy Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09, kdy Ústavní soud dospěl k závěru, že: *„Jestliže soudy opřely svá rozhodnutí o tvrzení, resp. nesouhlas matky a tento nesouhlas byl ve skutečnosti jedinou překážkou pro výrok o střídavé výchově nezletilé, pak jej musí i bez návrhu podrobit zkoumání a učinit předmětem dokazování. Nesouhlas matky se střídavou péčí může být relevantní pouze tehdy, je-li vybudován na důvodech, jež jsou způsobilé intenzivním*

¹²⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. srpna 2010 (získáno 28. listopadu 2014 z databáze NALUS).

¹²⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2661/10 ze dne 2. listopadu 2010 (získáno 28. listopadu 2014 z databáze NALUS).

¹²⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. srpna 2010 (získáno 28. listopadu 2014 z databáze NALUS).

¹³⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2661/10 ze dne 2. listopadu 2010 (získáno 28. listopadu 2014 z databáze NALUS).

způsobem negativně zasahovat do zájmu dítěte. Soud nemusí takové dokazování provádět, je-li nesouhlas rodiče založen jen na zjevně iracionálním nebo nepřezkoumatelném důvodu ¹³¹

Pokud však soud po náležitém zkoumání usoudí, že nesouhlas rodiče je podložený vážnými důvody, které znemožňují střídavou péči, je vhodné tuto formu péče odmítnout. Také u tohoto problému je tedy zapotřebí postupovat maximálně individuálně a podrobit každý nesouhlas rodiče pečlivému zkoumání a dokazování s ohledem na zájem samotného dítěte.¹³²

6.3 Nesouhlas obou rodičů

Nesouhlas jednoho rodiče již tedy není považován za nepřekonatelnou překážku pro svěřeni dítěte do střídavé péče, jelikož byl tento názor judikaturou Ústavního soudu překlenut. Stejně tak bylo Ústavním soudem rozhodnuto, že je možné střídavou péči nařídit i bez výslovného souhlasu rodičů.¹³³

Naopak nevyjasněnou zůstává otázka, zda soudy mohou rozhodnout o svěřeni dítěte do střídavé péče i za předpokladu, kdy oba rodiče s tímto výchovným modelem nesouhlasí. Nepovedlo se mi dohledat rozhodnutí soudu, který by střídavou péči nařídil i přes výslovný nesouhlas obou rodičů dítěte. Osobně se přikláním spíše k názoru, že za situace, kdy oba rodiče střídavou péči odmítají, je pravděpodobné, že tato forma péče by zřejmě nebyla v zájmu samotného dítěte, neboť by střídavá péče byla rodiči brána jako trpěné zlo, což by dítě dříve či později poznalo.

Avšak mohou nastat situace, kdy střídavou péči bude vyžadovat samotné dítě i přes negativní postoje obou rodičů. Je pak třeba zkoumat rozumovou vyspělost dítěte, a jestliže by kromě nesouhlasu rodičů střídavé péči nic nebránilo, mohla by za jistých okolností vést k rozvoji komunikace, spolupráce a tudíž k nápravě pošramocených vztahů mezi rodiči. Předpokládám ale, že by tyto případy byly velmi vzácné.

6.4 Vzdálenost bydlišť, zachování jedné školy

Dalším velice komplikovaným a soudy doposud rozdílně řešeným problémem je vzdálenost bydlišť rodičů a s tím související realizace školní docházky dítěte. V praxi opět není jednotný názor, zda je velká vzdálenost bydlišť rodičů a z toho obvykle plynoucí nutnost

¹³¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. února 2010 (získáno 28. listopadu 2014 z databáze NALUS).

¹³² HUFOVÁ, Adéla. Střídavá péče v judikatuře Ústavního soudu. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 21, s. 754.

¹³³ HUFOVÁ, Adéla. Střídavá péče v judikatuře Ústavního soudu. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 21, s. 754.

střídání dvou škol dítětem zlomovou překážkou při nařizování střídavé péče či nikoli. Názory právních expertů, psychologů, ale i samotných soudů se také u tohoto tématu značně liší.

Podle názoru Milany Hrušákové je nezbytným předpokladem pro to, aby soud svěřil dítě do střídavé péče skutečnost, že dítě nebude muset měnit školu, kterou navštěvuje, případně předškolní zařízení.¹³⁴

Také psychologka Ilona Špaňhelová ve svém článku uvádí, že pro fungování střídavé péče je velmi podstatná blízkost bydlišť obou rodičů, aby dítě nemuselo střídat např. každých 14 dní školu.¹³⁵

Oproti tomu psycholog a soudní znalec Jiří Tyl je toho názoru, že pro děti je mnohem důležitější jejich vztah k rodičům než těžkosti spojené se vzdáleností jejich bydlišť jako navštěvování dvou škol či zátěž spojená s dojížděním. Zachování stejné školy dítěte podle něj nemůže převážit nad možností mít vztah s oběma rodiči.¹³⁶

Advokátka Veronika Kaiserová dodává, že kritérium vzdálenosti bydlišť se postupem času a vývojem soudní praxe mění, což jistě souvisí s větší svobodou pohybu a migrací obyvatelstva za prací, novým partnerem apod. V současnosti tedy dle jejích slov již není možné obecně říci, že není v zájmu dítěte, aby se přesouvalo z jednoho konce ČR na druhý, či dokonce z jednoho státu do druhého, nýbrž je třeba v každém jednotlivém případě zkoumat konkrétní okolnosti.¹³⁷

Velice zajímavá je rovněž judikatura zabývající se touto problematikou, přičemž největší pozornost je tradičně věnována rozhodnutím Ústavního soudu. Z řady judikátů Ústavního soudu vyplývá, že jedním z předpokladů hovořících ve prospěch střídavé péče je i malá vzdálenost bydlišť obou rodičů, čili zachování stejné školy a dalších mimoškolních aktivit dítěte. Nicméně jako podmínka *sine qua non* výslovně brána není.

Ústavní soud se ve svém rozhodnutí ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. II. ÚS 1278/10 například vyjádřil tak, že jedním z důvodů nenasvědčujících pro střídavou péči je postoj matky dítěte, která se rozhodla odstěhovat do jiného města, což znamenalo vznik velké vzdálenosti mezi bydlišti rodičů.¹³⁸ V těchto případech je tedy nutné, aby soud zkoumal, zda

¹³⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství, komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 96.

¹³⁵ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa. *Právo a rodina*, 2005, roč. 7, č. 5, s. 3.

¹³⁶ TYL, Jiří. Střídavá péče je prokázané pro děti lepší: Výzkumy a statistiky porozvodové péče. *Právo a rodina*, 2006, roč. 8., č. 11, s. 20.

¹³⁷ KAISEROVÁ, Veronika. Střídavá výchova ve vztahu ke vzdálenosti bydlišť obou rodičů. *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 11, s. 8-9.

¹³⁸ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1278/10 ze dne 26. května 2010 (získáno 30. ledna 2015 z databáze NALUS).

se matka nerozhodla změnit své bydliště jen proto, aby oddálila dítě od otce, nýbrž ji k tomu vedly pracovní či jiné relevantní důvody.

Z dalšího významného nálezu Ústavního soudu vyplývá, že může být namísto například i dotaz na matku, proč její nový partner nepřizpůsobil svůj pobyt jejímu synovi a nepřestěhoval se k nim a jestli tedy matka stěhováním neupřednostnila svůj partnerský zájem nad zájmem vlastního dítěte.¹³⁹

Ústavní soud dokonce posuzoval předpoklad řádného fungování střídavé péče v případě, kdy se bydliště rodičů nacházela na rozdílných kontinentech, když odvolací soud rozhodl, že obě děti budou žít půl roku s otcem v České republice a půl roku s matkou, která se odstěhovala na Nový Zéland. Proti tomuto rozhodnutí však otec podal ústavní stížnost. Klíčovou byla především otázka vhodnosti této formy péče s ohledem na školní docházku nezletilých dětí. Ústavní soud v tomto nálezu ze dne 5. 9. 2012, sp. zn. II. ÚS 1835/12 částečně citoval názor psychologa Jeronýma Klimeše, když uvedl, že: *„Střídavá výchova by podle některých odborníků rovněž neměla znamenat střídání školního kolektivu, výchova či přesněji řečeno rozšířený styk by měl probíhat tak, že celá školní docházka proběhne v jedné zemi, letní a zimní prázdniny v druhé. Školáci jsou již mnohem více fixováni na svůj kolektiv vrstevníků a je škodlivé tento kolektiv střídat v jakémkoli cyklu. Týdenní i půlroční střídání vytrhuje dítě z jeho dětského kolektivu a dělá z něho outsidera, protože s kamarády nesdílí společný osud. Střídání školního kolektivu v praxi může znamenat, že dítě kromě normální rodiny přijde i o normální vztahy v kolektivu, které se formují po celou dobu školní docházky.“*¹⁴⁰ Je třeba ale dodat, že soud v citovaném nálezu vylučuje generalizaci a nabádá obecné soudy, aby posoudily zájem dítěte vždy s ohledem na konkrétní situaci a osobnost dítěte.¹⁴¹

Posledním rozhodnutím Ústavního soudu, které se zabývalo touto problematikou a vyvolalo rozporuplné reakce ze strany odborné i laické veřejnosti, je nález ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13. V této věci byla nezletilá na základě rozhodnutí odvolacího soudu svěřena do střídavé péče obou rodičů, kdy interval střídání byl stanoven ve čtrnáctidenním režimu. Proti tomuto rozhodnutí podala matka dítěte ústavní stížnost, když argumentovala mimo jiné tím, že střídavá péče není v posuzovaném případě vhodným výchovným modelem,

¹³⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. srpna 2010 (získáno 28. listopadu 2014 z databáze NALUS).

¹⁴⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1835/12 ze dne 5. září 2012 (získáno 30. ledna 2015 z databáze NALUS).

¹⁴¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1835/12 ze dne 5. září 2012 (získáno 30. ledna 2015 z databáze NALUS).

jelikož nezletilá v září 2014 nastoupí základní školní docházku, s níž je střídání výchovných prostředí se vzdáleností téměř 300 km a intervalem 14 dnů neslučitelné.¹⁴²

Ústavní soud konstatoval, že výchovné předpoklady obou rodičů jsou zásadně stejné, přičemž měl za prokázané i to, že o výchovu nezletilé mají oba rodiče zájem. V daném případě pak dle jeho názoru nelze nevidět, že nejenom nezletilá k rodičům, ale rovněž i oni k ní, mají hluboký citový vztah, s ohledem na nějž je v zájmu nezletilé, aby byl tento vztah i přes rozchod rodičů nadále co nejvíce udržován. Ústavní soud dodal, že zájmem dítěte nepochybně je, aby bylo především v péči obou rodičů, je-li to možné.¹⁴³

Z ústavněprávního hlediska dle názoru Ústavního soudu neuspěje poukaz stěžovatelky na velkou vzdálenost mezi bydlišti obou rodičů, protože toto hledisko samo o sobě není důvodem, který by *a priori* vylučoval vhodnost střídavé péče nezletilého dítěte. Při posuzování tohoto hlediska je naopak třeba přihlídnout k dalším aspektům konkrétního případu, zejména pak k tomu, zda dítě není převozem a pobytem ve zcela odlišném prostředí příliš fyzicky či psychicky zatěžováno a zda je v možnostech rodičů ve stanoveném intervalu tuto vzdálenost překonávat.¹⁴⁴

Ústavní soud dále argumentoval tím, že nemá předem za vyloučené, že by model střídavé péče nemohl přetrvat i poté, co nezletilá nastoupí do první třídy základní školy, např. s ohledem na možnost individuálního vzdělávání ve smyslu § 41 školského zákona či plnění základní školní docházky ve dvou základních školách ve smyslu § 49 odst. 4 školského zákona. Tuto otázku však Ústavní soud podle svých slov nemůže sám blíže posuzovat, neboť to nenáleží do jeho kompetence, ale do kompetence obecných soudů, které se touto otázkou budou muset zabývat, pokud se rodiče nezletilé na dalším fungování péče o ni sami nedohodnou.¹⁴⁵

Tímto svým nálezem Ústavní soud jen potvrdil svůj konzistentní názor, podle kterého se mají obecné soudy zabývat každou věcí *ad hoc*, s přihlédnutím ke všem jejím konkrétním okolnostem, a nikoliv rozhodovat podle zažité šablony a sklouzávat k automatismům. To je samozřejmě pro soudy s ohledem na počty vyřizovaných věcí úkol značně obtížný, poněvadž musí veškerá specifika konkrétních případů citlivě vnímat a reflektovat ve svých

¹⁴² Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. května 2014 (získáno 2. února 2015 z databáze NALUS).

¹⁴³ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. května 2014 (získáno 2. února 2015 z databáze NALUS).

¹⁴⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. května 2014 (získáno 2. února 2015 z databáze NALUS).

¹⁴⁵ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. května 2014 (získáno 2. února 2015 z databáze NALUS).

rozhodnutích. Stále však platí, že „spory“ (i když v nesporném řízení) o děti a záležitosti s nimi související jsou komplikované především po stránce lidské.¹⁴⁶

6.5 Věk dítěte

Diskutabilním tématem je rovněž stanovení věku dítěte, po jehož dosažení je vhodné střídavou péči nařídit. I když občanský zákoník uvádí rozsáhlý výčet kritérií, ke kterým je třeba přihlídnout při rozhodování o svěřeni dítěte do péče, kritérium věku dítěte, ač je v soudní praxi široce zohledňováno, v textu zákona chybí. Soudy i další odborníci pohlíží na nutnost dosažení určitého věku dítěte jako jednu z podmínek střídavé péče diferencovaně, což ponechává prostor pro nejistotu a následné spory ohledně této otázky.

Psycholog Tomáš Novák uvádí, že je mylnou domněnka, že je střídavá péče vhodná v každém věku dítěte. Podle jeho mínění lze tento výchovný model doporučit nejdříve v předškolním věku, tj. v období, kdy již dítě dochází do mateřské školy.¹⁴⁷

Stejně tak psycholog Jeroným Klimeš je toho názoru, že za nejnižší věk, kdy lze uvažovat o střídavé péči, je věk, kdy je dítě připraveno jít do mateřské školy, tj. minimálně tři roky. V batolecím věku je dle něj střídavá péče ke škodě dítěte. Dítě nejútlejšího věku je i s ohledem na kojení více fixováno na matku, jež ho dokáže uklidnit více a lépe než otec a již od narození s dítětem tráví víc času než otec. Důvodem pro nestřídání primárního pečovatele je i skutečnost, že takto malé děti nechápou abstraktní časové pojmy jako „týden“ – nerozumí například tomu, když se je rodič snaží utěšit tím, že druhého rodiče další týden zase uvidí, dítě totiž nabude dojmu, že o druhého rodiče přišlo navždy. U těchto nejmladších dětí je nutné, aby dítě usínalo se stejným rodičem a ve stejném prostředí.¹⁴⁸

Ovšem existují i případy, kdy je dítě útlého věku svěřeno do střídavé péče rodičů. V rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 25. 9. 2006, sp. zn. 50 P 336/2006, dospěl soud k závěru, že pokud je péče ze strany obou rodičů v pořádku, nic nebrání tomu, aby se střídali v péči i o nezletilé dítě raného věku. Dítěti bylo v uvedenou dobu pouhých 22 měsíců, tj. jeden rok a deset měsíců.¹⁴⁹

¹⁴⁶ JIRSA, Jaromír. *Jak to myslel Ústavní soud se střídavou péčí a jak o ní budou přemýšlet soudci obecných soudů*. Právní prostor.cz, 3. září 2014 [cit. 2. února 2015]. Dostupné na <http://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/jak-to-myslel-ustavni-soud-se-stridavou-peci-a-jak-o-ni-budou-premyslet-soudci-obecnych-soudu>.

¹⁴⁷ NOVÁK, Tomáš. Problematické představy o střídavé výchově dítěte po rozvodu. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 11, s. 17.

¹⁴⁸ TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá výchova: rigorózní práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta právnická, 2014. 169 s.

¹⁴⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1026.

Naopak z nálezů Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09 lze vysledovat, že se Ústavní soud přiklání k názoru, že překážka střídané péče uváděná odvolacím soudem, která spočívá v nízkém věku dítěte, odpadne ve chvíli, kdy dítě začne navštěvovat mateřskou školu, tedy jakmile dovrší třetí rok svého věku.¹⁵⁰

Podle mého názoru je vhodné respektovat většinový názor odborníků, podle kterých nemá smysl nařizovat střídanou péči pro děti nejnižšího věku. V tomto období je pro děti nejdůležitější existence co nejstabilnějšího prostředí a zachování výchovného režimu. V raném stádiu života pojí děti s matkami silnější citové pouto, jež se přirozeně vyvíjelo již v průběhu těhotenství a po narození dítěte je dále utužováno fyzickým kontaktem matky s dítětem. Zejména proces kojení navozuje v dítěti pocit bezpečí, lásky a vytváří pevnou citovou vazbu, přičemž jeho absence může vést k určité frustraci dítěte v pozdějším věku. Nejvhodnější variantou se proto jeví, aby děti byly v tomto nejmladším věku v péči matky s tím, aby bylo rozhodnuto o co nejširším styku otce s dítětem, zejména pokud by byly splněny všechny předpoklady pro nařízení střídané péče.

¹⁵⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. února 2010 (získáno 28. listopadu 2014 z databáze NALUS).

7 Komparace úpravy střídavé péče v občanském zákoníku a zákoně o rodině

Občanský zákoník, který nabyl účinnosti 1. 1. 2014, byl připravován řadou odborníků více než 10 let. Cílem bylo vytvořit rozsáhlý kodex, jenž bude reagovat na změny českého soukromého práva a standardy evropského soukromého práva. Důvodem bylo především poznamenání dřívější úpravy obecného občanského práva politicko-právní doktrínou někdejšího komunistického státu z 60. let minulého století. Konkrétní projevy tohoto myšlenkového přístupu byly početnými novelami z 90. let sice potlačeny, avšak celkový myšlenkový základ původního pojetí obsažený v dříve účinném zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, i nadále zůstal a působil.¹⁵¹

Celý systém současného občanského zákoníku je založen na úpravě tří hlavních pilířů, které mají pro obecné právo občanské elementární význam: rodina, vlastnictví a smlouva. Pokud se jedná o specifickou oblast rodinného práva, jde nové úpravě zejména o to, aby vycházela vstříc rodině a jejím členům. Nelze popřít, že rodina je pořád to nejlepší, co máme, a že kvalitní (ve smyslu správná) rodina je stále tím rozhodujícím momentem pro zdraví celé společnosti.¹⁵²

Občanský zákoník reflektuje i evropské standardy. Ač se idea o vytvoření určitých standardů v oblasti rodinného práva jevila jako nemyslitelná, zasáhla nakonec harmonizace i tuto sféru práva. Nevole sjednotit rodinně-právní úpravu jednotlivých členských zemí EU byla naprosto pochopitelná, neboť především rodinné právo je odrazem dějin, kultury, náboženství a morálky společnosti každého státu. Jelikož jsou tyto hodnoty v evropských zemích rozdílné, neexistoval po dlouhou dobu plán harmonizace rodinného práva. Myšlenka vytvořit evropské rodinné právo vznikla až s nutností řešit stále více problémů týkajících se volného pohybu osob a usazování.¹⁵³

Jako vzor pak bylo poukazováno na Spojené státy americké. Právě americká zkušenost, respektive zkušenost z jejich jednotlivých států, které mají více či méně odlišnou právní úpravu rodinného práva, se jevila jako velice podnětná a užitečná.¹⁵⁴

¹⁵¹ Justice.cz. *Nový občanský zákoník* [online]. [cit. 15. 2. 2015]. Dostupné na: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/vecny_zamer_OZ_2000.pdf

¹⁵² Justice.cz. *Nový občanský zákoník* [online]. [cit. 15. 2. 2015]. Dostupné na: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/vecny_zamer_OZ_2000.pdf

¹⁵³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Harmonizace a unifikace rodinného práva v Evropě. *Právo a rodina*, 2003, roč. 5, č. 2, s. 1-2.

¹⁵⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Harmonizace a unifikace rodinného práva v Evropě. *Právo a rodina*, 2003, roč. 5, č. 2, s. 1-2.

V rámci příprav nového zákoníku proběhla v minulosti připomínková řízení, jichž se zúčastnili nezávislí experti i veřejnost. Pomocí připomínek zaujala řada odborníků i laiků různorodé postoje ke střídavé péči a její úpravě. Neshody vyvolávala zejména otázka nutnosti souhlasu obou rodičů s tímto výchovným modelem.

Samotný zákon sice výslovně neuvádí, že souhlas rodičů se střídavou péčí není nutný, nicméně implicitně to dovodit můžeme. Právní text nového kodexu totiž výslovně uvádí, že pokud má být dítě svěřeno do společné péče, je třeba souhlasu rodičů (srov. § 907 odst. 1 OZ). Jelikož zákoník v tomto směru o střídavé péči mlčí, je zřejmé, že u této formy péče není souhlas rodičů nutný. Pokud by zákonodárce vyžadoval souhlas rodičů i u střídavé péče, zanesl by tuto podmínku do právního textu zákona, ten ale zakotvuje jen požadavek souhlasu s péčí společnou. Je však nutno dodat, že v návrhu občanského zákoníku z roku 2007 byla původně podmíněna souhlasem rodičů jak společná, tak i střídavá péče.¹⁵⁵

Na základě připomínkového řízení však byl tento návrh zákona pozměněn a dopracován. Následně v lednu roku 2009 byl vládě předložen návrh, který již požadavek souhlasu obou rodičů se střídavou péčí jako jednu z nutných podmínek nestanovoval.¹⁵⁶

S tímto názorem se již dříve ztotožnil i Ústavní soud, dle jehož mínění nelze považovat za nezákonné či dokonce protiústavní rozhodnutí o svěřeni dítěte do střídavé péče, jestliže mu nepředcházela souhlas obou rodičů za předpokladu, že je na základě dokazování střídavá péče v zájmu dítěte.¹⁵⁷

Zásadní změnou v občanském zákoníku, jímž byl nahrazen zákon o rodině, je stanovení podmínek pro uskutečnění střídavé péče. Podle ustanovení § 26 odst. 2 ZOR bylo u střídavé péče vyžadováno kumulativní splnění čtyř podmínek. Jednalo se o výchovnou způsobilost rodičů, zájem rodičů o výchovu dítěte, soulad střídavé péče se zájmem dítěte a zajištění potřeb dítěte.¹⁵⁸

Současná úprava však vyžaduje podmínku jedinou a to že, střídavá péče musí být potřebná v zájmu dítěte (srov. § 907 odst. 1 OZ). Nově tak byly ze zákonné dikce odňaty podmínky střídavé péče, které byly mnoha odborníky kritizovány pro nadbytečnost.

¹⁵⁵ Justice.cz. *Nový občanský zákoník* [online]. [cit. 15. 2. 2015]. Dostupné na: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/OZ_s_DZ_verze_2007.06.03.pdf

¹⁵⁶ Justice.cz. *Nový občanský zákoník* [online]. [cit. 15. 2. 2015]. Dostupné na: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Navrh_obcanskeho_zakoniku_duben_2009_.pdf

¹⁵⁷ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2082/08 ze dne 5. listopadu 2008 (získáno 14. února 2015 z databáze NALUS).

¹⁵⁸ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Podmínka výchovné způsobilosti rodiče a zájem rodiče vychovávat dítě musí být totiž obecně splněna pro realizaci jakékoliv formy péče o dítě.¹⁵⁹

Naopak nejdůležitější z kritérií pro posouzení vhodnosti střídavé péče, kterým je zájem dítěte, je v zákoníku uvedeno na prvním místě. Zatímco zákon o rodině uváděl zájem dítěte v pořadí vyčtených podmínek až na místě třetím, text občanského zákoníku poukazuje na význam zájmu dítěte a uvádí jej jako elementární podmínku střídavé péče. Na důležitost zájmu dítěte je upozorňováno také tím, že je na toto kritérium v novém kodexu opakovaně poukazováno (srov. § 906 odst. 1, § 906 odst. 2, § 907 odst. 1, § 907 odst. 2 OZ). Ovšem občanský zákoník stejně jako zákon o rodině pojem zájmu dítěte nikterak nedefinuje.

Určitá změna nastala i u dalších kritérií, které soud zohledňuje při svém rozhodování o svěřeni dítěte do péče. Zákonem o rodině ve znění tzv. velké novely z roku 1998 byla soudu uložena povinnost přihlížet i k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů. Toto kritérium se však již v občanském zákoníku nevyskytuje, neboť je třeba klást důraz především na zájem dítěte, jeho citovou orientaci na každého z rodičů a jeho zázemí v širším slova smyslu, nejen na samotný pokoj či jiné hmotné věci.¹⁶⁰

V novém kodexu je naopak výslovně stanoveno, že soud vždy zohlední, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje. Soud má dále zohlednit nejen stabilitu budoucího výchovného prostředí (srov. § 26 odst. 4 ZOR), ale i stálost výchovného prostředí stávajícího.¹⁶¹

Nově se v občanském zákoníku pohlíží také na citové vazby dítěte. Kromě již známého přihlídnutí soudu k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné, nyní kodex zohledňuje i citové vazby dítěte k nepříbuzným osobám. Nová úprava tedy zohledňuje i důležitost vztahu dítěte například ke kamarádům, spolužákům, učitelům a dalším blízkým osobám v jeho životě. Na toto doplnění pohlížím kladně, neboť dítě může mít silný citový vztah i k osobám, které nejsou příbuzné. Tyto osoby ovšem mohou hrát v životě dítěte významnou roli a jejich náhlé vytracení může mít pro dítě traumatizující následky, které ho mohou provázet po celý život. Může být ovlivněno jeho sociální citění, důvěra k okolí stejně jako například zájem o vzdělání či mimoškolní aktivity.

Formální avšak velice pozitivní změnou je skutečnost, že právní text občanského zákoníku reaguje na pojmovou nepřesnost právní úpravy obsažené v zákoně o rodině a

¹⁵⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; NOVÁK, Tomáš. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. *Bulletin advokacie*, 1999, roč. 9, č. 3, s. 30.

¹⁶⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1022.

¹⁶¹ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 249.

„pracuje“ s výstižnou terminologií. Kodex ve svých ustanoveních především správně nehovoří o střídavé výchově, ale o střídavé péči.¹⁶²

Pokud bychom tedy chtěli stručně zrekapitulovat, jaké jsou rozdíly právní úpravy problematiky střídavé péče v zákoně o rodině a v účinném občanském zákoníku, uvedli bychom následující změny:

1. Přijetím občanského zákoníku došlo ke zrovnoprávnění střídavé péče s péčí výlučnou, neboť se již nevyžaduje, aby střídavá péče lépe zajišťovala potřeby dítěte.
2. Soudy mají povinnost informovat děti o záležitostech, které se jich týkají a jsou povinny zjišťovat vlastní názor dětí starších dvanácti let vždy. Nově se totiž vychází z právní fikce, že děti od tohoto věku jsou schopny informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit. U dětí, které toho schopny nejsou, je tato informační povinnost přenesena na osobu, která je schopna zájmy dítěte chránit a jejíž zájmy nejsou v rozporu se zájmy dítěte.

Změny se naopak netýkají těchto skutečností:

1. Není výslovně stanovena povinnost dohody (souhlasu) rodičů na střídavé péči.
2. Střídavá péče musí být v zájmu dítěte.
3. Soudy musí odůvodnit, proč nevyslechly nezletilé dítě přímo.

Z výše uvedeného vyplývá, že změny, které se v legislativní úpravě institutu střídavé péče staly, jsou spíše formulačního než věcného charakteru. Jsem tedy toho názoru, že právní stanoviska obsažená v rozhodnutích Ústavního soudu tak budou i nadále sloužit jako jeden z hlavních pramenů, který musejí obecné soudy při rozhodování o svěření dítěte do střídavé péče respektovat.

¹⁶² K tomu viz podkapitola 2.4 Péče vs. výchova

8 Závěr

Za hlavní cíl této diplomové práce bylo stanoveno zjistit a analyzovat největší problémy, které střídavou péči provázejí v aplikační praxi a následně formulovat doporučení pro rozhodování ve věcech střídavé péče, k nimž jsem v průběhu studia a psaní této práce dospěl.

Při zpracování tohoto tématu jsem se i na základě četných náslechů u soudu v opatrovnických věcech během své odborné stáže na soudě přesvědčil, o jak kontroverzní problematiku se skutečně jedná. Neshoda ohledně funkčnosti tohoto výchovného modelu panuje napříč celým společenským spektrem ze strany právních odborníků, psychologů, rodičů i samotných dětí. Je obecně známo, že rodinné právo je ovlivněno mezilidskými vztahy zřejmě nejvíce ze všech právních odvětví. Při psaní této práce jsem tak narazil na málo známý pojem, který by ale podle mého názoru měl při rozhodování o svěřeni dítěte do péče zastávat významnou roli. Jedná se o pojem sociální inteligence jedince.

Tento pojem byl zaveden americkým psychologem Edwardem Lee Thorndikem (1874–1949) a v literatuře se vyskytuje již od roku 1920. Jedná se o schopnost a dovednost optimálně sociálně komunikovat, mít smysl pro spolupráci a udržovat nekonfliktní vztahy. Na rozdíl od inteligence vrozené se tato dá v průběhu života naučit.¹⁶³

O výhodách i nevýhodách střídavé péče bylo napsáno již mnohé a i já sám jsem se v jedné kapitole této problematice blíže věnoval. Ačkoliv je literatura k tomuto tématu velice rozsáhlá, nenalezl jsem však žádný zdroj, ať už v tištěné či elektronické podobě, jenž by se zabýval právě pojmem sociální inteligence rodičů dítěte ve vztahu ke střídavé péči.

Sociální inteligenci rodičů by však dle mého mínění měla být věnována zejména u otázky střídavé péče patřičná pozornost. Jde o určitou sebereflexi vlastního chování každého rodiče, které je po rozpadu vztahu ovlivňováno řadou především negativních emocí, jako je smutek, vztek, pomstychtivost či dokonce nenávisť.

Většinová shoda ze strany právních odborníků podpořená také judikaturou českých soudů panuje o tom, že střídavou péči lze doporučit v případě, že spolu rodiče dítěte dokáží komunikovat, kooperovat a svým způsobem se tak povznést nad rozvodem či rozchodem, je-li tato forma péče v zájmu samotného dítěte. Rodiče dostatečně sociálně inteligentní jsou schopni nadřadit zájem potomka vlastnímu egu a dokazování síly, což je mnohdy značně obtížné vzhledem k tomu, že si tito lidé určitým způsobem více či méně ublížili.

¹⁶³ ZÁŠKODNÁ, Tereza. *Sociální inteligence ve vztahu k šesti dimenzím osobnosti: diplomová práce*. Olomouc: Univerzita Palackého, Fakulta filozofická, 2012. 124 s. Vedoucí diplomové práce Alena Plháková.

Při psaní této práce jsem se mimo jiné seznámil se zkušenostmi odborníků na rodinné právo ze strany soudců i advokátů a dospěl k závěru, že úspěšnost střídavé péče je přímo úměrná právě sociální inteligenci rodičů dítěte, neboť při její absenci je zájem dítěte z jejich strany potlačován. Mnozí rodiče totiž používají své děti jako „bojový prostředek“, jímž se snaží se svými bývalými partnery vyřídit osobní účty.

Na základě výše uvedeného je pak nutno zdůraznit, že s ohledem na střídavou péči platí nepodceňovat znalecké zkoumání osobnosti nejen samotného dítěte, ale rovněž i rodičů. Při svěřování dítěte do této formy péče je třeba dbát zvýšené opatrnosti, protože spousta lidí nedokáže překročit svůj vlastní stín, a to ani s ohledem na zájem vlastního potomka.

Za optimální samozřejmě považuji variantu, kdy se na střídavé péči oba rodiče společně domluví a tato dohoda je zároveň v zájmu samotného dítěte. Soud poté dohodu pouze schválí. Nicméně ve spoustě případů jediné, na čem se zneprátení rodiče dokáží shodnout, je to, že soudní řízení trvají příliš dlouho, soudci rozhodují špatně (tedy nikoliv podle přání každého z rodičů) a jejich rodičovská práva nejsou státem dostatečně chráněna. To, že především oni sami jsou příčinou dlouhých soudních tahanic a soudci budou jenom rádi, pokud budou muset autoritativně rozhodovat až v krajních případech, si mnozí rodiče připustit nechtějí.

Mezi nesporná pozitiva střídavé péče patří především skutečnost, že má dítě silné citové pouto k oběma rodičům. Dále také možnost dítěte mít ve svém životě ženský i mužský vzor chování, což by mu mělo umožnit lepší orientaci v jeho budoucích vztazích. Nenalezl jsem však, že by bylo poukázáno na možný negativní jev spojený s tímto výchovným model. Tím může být riziko, že střídavá péče ovlivní chápání rodinného života tak, že neúplnou rodinu bude dítě považovat za naprosto přirozený jev. I tento úhel pohledu na střídavou péči stojí za zamyšlení.

Z negativ této formy péče lze poukázat zejména na nutnost neustálého stěhování dítěte mezi bydlišti rodičů. Vyčerpávající musí být pro dítě obzvláště situace, kdy se tato bydliště nacházející v rozdílných městech, krajích či dokonce částech republiky. S tímto problémem úzce souvisí i nezbytnost školní docházky dítěte do dvou školských zařízení. Osobně považuji za důležité, aby dítě docházelo do stejné školy a byly mu zachovány i mimoškolní aktivity. Dítě pak má možnost být plnohodnotnou součástí školního, sportovního či jiného kolektivu, což je pro jeho další vývoj velice významné. Co nejširší kontakt by měl být dítěti rovněž zachován ve vztahu k prarodičům a dalším členům rodiny (bratřenci, sestřenice, atd.).

Na tomto místě bych se také rád blíže vyjádřil ke dvěma přelomovým rozhodnutím Ústavního soudu z loňského roku. Nálezem ze dne 30. května 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13

Ústavní soud judikoval, že ani velká vzdálenost bydlišť rodičů a z toho plynoucí nutnost docházky dítěte do dvou škol, není překážkou pro svěření dítěte do střídavé péče. Toto rozhodnutí vyvolalo řadu emocí a je považováno za velice diskutabilní.¹⁶⁴

Je zapotřebí poukázat na možné problémy související s odlišnou osnovou výuky učiva jednotlivých škol či neustálé změny školního kolektivu a s tím vzrůstající možnost vzniku ústrků nebo dokonce šikany ze strany spolužáků. Střídavá péče by rovněž znamenala značné těžkosti za situace, kdy by se dítě věnovalo určitému koníčku, zejména pak kolektivnímu sportu závodně. Nelze samozřejmě namítat, že zájmem dítěte je především to, aby bylo v péči obou rodičů. Nicméně je nutné vzít v úvahu i náročnost tohoto výchovného modelu pro samotné dítě za situace, kdy bydliště rodičů jsou od sebe značně vzdálena, tak jako tomu je ve výše uvedeném rozhodnutí Ústavního soudu, kdy tato vzdálenost činila zhruba 300 kilometrů.

Ve svém druhém nálezu ze dne 26. května 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13 Ústavní soud uvedl, že jsou-li u všech osob, které o svěření dítěte do péče projevují upřímný zájem, splněna všechna relevantní kritéria ve stejné míře, je žádoucí svěřit dítě do péče společné či střídavé. Nadále by se tak mělo vycházet z premisy, že budou-li splněna kritéria svědčící o nejlepší zájmu dítěte, mělo by být dítě svěřeno primárně do společné či střídavé péče.¹⁶⁵

Tímto rozhodnutím v podstatě došlo ze strany Ústavního soudu k preferenci střídavé péče jako prioritního výchovného modelu. Nicméně je třeba dodat, že i v tomto nálezu Ústavní soud apeluje na hodnocení individuálních stránek každého případu samostatně, s čímž samozřejmě souhlasím. Střídavá péče jistě není vhodná pro všechny děti, ani není všelék, kterým by bylo možno vyřešit veškeré problémy spojené s porozvodovou či po rozchodovou péčí o dítě.

Zajímavou se zdá být myšlenka, kdy dítě žije v jediné domácnosti a v určeném intervalu se u něj střídají jeho rodiče. Tato varianta je jistě mnohem příjemnější pro samotné dítě, které není nuceno v pravidelných intervalech cestovat mezi bydlišti jeho rodičů. Dítě tak má jeden pevný domov a zátěž spojená se střídavou péčí je tak přenesena na rodiče, kteří tuto nastalou situaci rozpadem vztahu de facto zapříčinili. I přes značnou snahu jsem se však s tímto modelem střídavé péče osobně nesetkal ani nenalezl rozhodnutí soudu, kterým by tato forma péče byla nařízena.

Úskalí u této varianty střídavé péče vidím hned několik. Předně je třeba si uvědomit, že k fungování tohoto modelu bude zapotřebí tři bytů. V jedné domácnosti by žilo dítě, kde by

¹⁶⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. května 2014 (získáno 2. února 2015 z databáze NALUS).

¹⁶⁵ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014 (získáno 20. prosince 2014 z databáze NALUS).

mělo vytvořeno pevné zázemí a rodiče by se u něj ve stanovených intervalech střídali. Každý rodič by pak musel disponovat vlastním bytem, kde by žil po dobu, kdy o dítě pečuje druhý z rodičů. Již tato překážka se zdá náročná, zejména po stránce finanční.

Další nesnáze může nastat za situace, kdy bydliště rodičů budou od tohoto „společného“ bytu značně vzdálena, neboť nelze předpokládat, že by rodičům jejich zaměstnání tuto formu péče spojenou s jejich pravidelným cestováním mezi dvěma vzdálenějšími místy umožňovalo.

Největší problém by však nastal, pokud by oba nebo i jen některý z rodičů vybudoval vztah s novým partnerem, případně s ním zplodil potomka. Za této situace je těžko představitelné, že by tento rodič na pravidelné časové úseky svou novou rodinu v důsledku střídavé péče opouštěl. Je možné uvažovat i o variantě, kdy se s tímto rodičem bude pravidelně stěhovat i stávající partner, což by však znamenalo nejen značnou obětavost nového partnera, nýbrž také velkou dávku tolerance ze strany partnera minulého. Tato varianta však v případě nového potomka neřeší problém stěhování nezletilého dítěte, protože by se spolu s rodičem a partnerem musel stěhovat i on.

Na základě výše uvedeného tak model střídání rodičů v domácnosti dítěte považuji za velice komplikovaný a ne příliš vhodný. Ovšem nevylučuji, že mohou nastat případy, kdy i tato forma střídavé péče bude vyhovující pro rodiče a v nejlepším zájmu samotného dítěte.

Formy péče o nezletilé dítě včetně institutu střídavé péče jsou od 1. 1. 2014 upraveny v § 907 a násl. OZ. V této úpravě je jako hlavní kritérium pro posouzení vhodnosti svěřeni dítěte do určitého výchovného modelu uveden zájem dítěte, což je jistě správný krok. Kladně hodnotím také skutečnost, že ze zákonné dikce byly odňaty některé podmínky střídavé péče, které byly dlouhodobě považovány za nadbytečné. Jistá změna nastala i u dalších kritérií, které soud zohledňuje při svém rozhodování o svěřeni dítěte do péče. Za pozitivní považuji to, že kodex nově zohledňuje citové vazby dítěte i k nepřibuzným osobám. Soud by měl nově také přihlížet k tomu, který z rodičů dítěti poskytne lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje. V neposlední řadě taktéž kvituji, že zákoník užívá na rozdíl od dřívější úpravy správnou a výstižnou terminologii.

Závěrem musím dodat, že zajímavost institutu střídavé péče dokonce předčila moje očekávání, s nímž jsem při psaní této práce začínal. Troufám si říct, že jen málo témat dnešní doby je odborníky i veřejností považováno za kontroverznější.

Je třeba zdůraznit, že každé dítě je jedinečné a specifické jsou rovněž jednotlivé případy týkající se svěřeni dítěte do péče. Často jde o případy, které soudy vyřešit ideálně snad ani nemohou. Měly by se však vždy snažit o to, aby jejich rozhodnutí byla citlivá a pro

děti co nejméně škodlivá. Apelovat by se mělo zejména na rodiče, protože právě jejich rozvod či rozchod vždy znamená zásah do rodinného života a střídavou péči nelze považovat za zázračné řešení všech problémů, které s rozpadem rodiny souvisí. Věřím však, že stoupající společenská diskuze na téma střídavé péče by mohla přispět k zodpovědnějšímu přístupu lidí k rodičovství a výběru vhodných partnerů, tedy i rodičů pro jejich budoucí děti.

Výše uvedená argumentace důležitostí sociální inteligence jedinců pak znamená nejen zodpovědnost samotných rodičů za své chování, ale i nutnost jejího zkoumání ze strany soudů. Právě soud může na základě zásady bezprostřednosti při navození určité stresové situace pro rodiče během soudního jednání zjistit a posoudit skutečnou hladinu jejich sociální inteligence. Velice významnou úlohu mají rovněž znalecké posudky či konzultace s mediátory.

Mnohem důležitější než materiální zázemí je totiž zejména u střídavé péče právě schopnost rodičů spolu vzájemně komunikovat a spolupracovat, což je především v nejlepším zájmu samotného dítěte.

Bibliografie

Monografie:

- BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. 829 s. ISBN 978-80-7380-413-8.
- FRANCOVÁ, Marie; DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. 243 s. ISBN 978-80-7357-350-8.
- HOLUB, Milan; NOVÁ, Hana; SLADKÁ HYKLOVÁ, Jana. *Zákon o rodině: komentář a předpisy související. 8. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 9. 2007*. Praha: Linde, 2007. 751 s. ISBN 978-80-7201-668-6.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství, komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 558 s. ISBN 978-80-7400-061-4.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHÁLOVÁ, Lenka a kolektiv. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. 1349 s. ISBN 978-80-7400-503-9.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 191 s. ISBN 978-80-210-5053-2.
- MATĚJČEK, Zdeněk; DYTRYCH, Zdeněk. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7.
- PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodině. Komentář*. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011. 640 s. ISBN 978-80-7400-359-2.
- ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010, 380 s. ISBN 978-80-87212-50-9.
- TEYBER, Edward. *Helping children cope with divorce*. Praha: Návrat domů, 2007, 227 s. ISBN 978-80-7255-163-7.
- WARSHAK, Richard. *Revoluce v porozvodové péči o děti: otcovský faktor a mystika mateřství*. Praha: JAN, 1995, 264 s. ISBN 80-85529-16-5.

Články z odborných časopisů:

- BUREŠOVÁ, Eva. Střídavá výchova dětí po rozvodu. *Rodinné právo*, 1999, roč. 1, č. 11, s. 3-6.

- GREGOROVÁ, Zdeňka; HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLIČKOVÁ, Zdeňka. Výchova, výživa a státní sociální podpora. *Právní rozhledy*, 1999, roč. 7, č. 4, s. 169-172.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana; NOVÁK, Tomáš. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. *Bulletin advokacie*, 1999, roč. 9, č. 3, s. 30-34.
- HUFOVÁ, Adéla. Střídavá péče v judikatuře Ústavního soudu. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 21, s. 749-754.
- JONÁKOVÁ, Irena. Kritéria svěření nezletilého dítěte do výchovy. *Právo a rodina*, 2008, roč. 10, č. 4, s. 12-15.
- KAISEROVÁ, Veronika. Úvaha nad nálezem Ústavního soudu ke střídavé výchově a jeho významem pro soudní praxi. *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 10, s. 12-14.
- KAISEROVÁ, Veronika. Střídavá výchova ve vztahu ke vzdálenosti bydlišť obou rodičů. *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 11, s. 8-10.
- KRÁLIČKOVÁ, Zdeňka. Harmonizace a unifikace rodinného práva v Evropě. *Právo a rodina*, 2003, roč. 5, č. 2, s. 1-2.
- LUŇÁČKOVÁ, Oldřiška. Pohled společnosti na střídavou výchovu se mění. *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 4, s. 14-17.
- NOVÁK, Tomáš. Mýty o střídavé péči o dítě po rozvodu. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 6, s. 12-14.
- NOVÁK, Tomáš. Problematické představy o střídavé výchově dítěte po rozvodu. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 11, s. 15-18.
- PRŮCHOVÁ, Bohumila; NOVÁK, Tomáš. Lze prosadit střídavou výchovu proti vůli jednoho z rodičů? *Právo a rodina*, 2003, roč. 5, č. 10, s. 9-11.
- SCHÖN, Monika. Střídavá výchova a vyživovací povinnost rodičů. *Právo a rodina*, 2011, roč. 13, č. 9, s. 12-15.
- SCHÖN, Monika. Koho české právo rozumí pod pojmem dítě? *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 3, s. 17-19.
- ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa. *Právo a rodina*, 2005, roč. 7, č. 5, s. 1-5.
- TYL, Jiří. Soudní praxe úpravy porozvodové péče o děti (Názor čtenáře). *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 4, s. 20-24.
- TYL, Jiří. Střídavá péče je prokázane pro děti lepší (Výzkumy a statistiky porozvodové péče). *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 11, s. 18-21.

Příspěvek ze sborníku:

- HRUŠÁKOVÁ, Milana. Střídavá výchova. In MOTEJL, Otakar a kol. *Rodina a dítě*. Praha: ASPI, 2007, s. 48- 50.

Právní předpisy:

- Úmluva o právech dítěte č. 104/1991 Sb. ze dne 20. listopadu 1989
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
- Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
- Důvodová zpráva k OZ

Judikatura:

- Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 695/2000 ze dne 19. dubna 2001
- Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 48/04 ze dne 27. ledna 2005
- Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. února 2010
- Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. srpna 2010
- Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2661/10 ze dne 2. listopadu 2010
- Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1835/12 ze dne 5. září 2012
- Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014
- Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. května 2014
- Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2082/08 ze dne 5. listopadu 2008
- Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1278/10 ze dne 26. května 2010
- Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2248/10 ze dne 13. ledna 2011
- Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 650/14 ze dne 30. dubna 2014

Internetové zdroje:

- JIRSA, Jaromír. *Jak to myslí Ústavní soud se střídavou péčí a jak o ní budou přemýšlet soudci obecných soudů*. Právní prostor.cz, 3. září 2014 [cit. 27. ledna 2015].

- Dostupné na <http://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/jak-to-myslel-ustavni-soud-se-stridavou-peci-a-jak-o-ni-budou-premyslet-soudci-obecných-soudu>.
- *Justice.cz. Nový občanský zákoník* [online]. [cit. 15. 2. 2015]. Dostupné na: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/vecny_zamer_OZ_2000.pdf.
 - *Justice.cz. Nový občanský zákoník* [online]. [cit. 15. 2. 2015]. Dostupné na: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/OZ_s_DZ_verze_2007.06.03.pdf.
 - *Justice.cz. Nový občanský zákoník* [online]. [cit. 15. 2. 2015]. Dostupné na: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Navrh_obcanskeho_zakoniku_duben_2009.pdf.
 - *Návrh poslance Pavla Staňka na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, Sněmovní tisk 205/0, 6. volební období, od 2010* [online]. psp.cz, 2010 [cit. 29. ledna 2015]. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=205&CT1=0>.
 - *Statistický přehled soudních agend 2008 druhá část* [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 11. ledna 2015]. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.
 - *Statistický přehled soudních agend 2013 druhá část* [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 11. ledna 2015]. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

Kvalifikační práce:

- TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá výchova: rigorózní práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta právnická, 2014. 169 s.
- ZÁŠKODNÁ, Tereza. *Sociální inteligence ve vztahu k šesti dimenzím osobnosti: diplomová práce*. Olomouc: Univerzita Palackého, Fakulta filozofická, 2012. 124 s. Vedoucí diplomové práce Alena Plháková.

Abstrakt

Diplomová práce na téma Střídavá péče po rozvodu je zaměřena na analýzu největších problémů, které střídavou péči provázejí v aplikační praxi. Na začátku práce jsou vymezeny základní pojmy jako dítě, zájem dítěte či rodičovská odpovědnost. Práce se v krátkosti zabývá vývojem institutu střídavé péče, kritérii pro svěření dítěte do péče a s tím souvisejícími procesními aspekty. Dále je pojednáváno o výhodách i nevýhodách tohoto výchovného modelu. Pozornost je rovněž věnována intervalům střídání. Nejrozsáhlejší část práce je pak věnována právě aplikačním problémům střídavé péče. Obsahem práce je též komparace právní úpravy tohoto institutu v zákoně o rodině a občanském zákoníku účinném od 1. 1. 2014.

Abstract

The diploma thesis “Alternate Care after Divorce“ is focused on analysis of the biggest problems that follow the alternate care in an application practice. At the beginning of the thesis the basic terms such as a child, a child’s interest or a parental responsibility are defined. In short the thesis is concerned with the development of a concept of alternate care, criteria for child custody and related procedural aspects. Consequently the advantages and disadvantages of the educational model are discussed. The attention is also given to the intervals of alternation. The largest part of the thesis is aimed at application problems of alternate care. The thesis also includes the comparison of legal regulation of the concept in the Family Act and Civil Code, effective from 1st January 2014.

Seznam klíčových slov

Rodina
Matka
Otec
Dítě
Nezletilý
Rozvod
Výlučná péče
Společná péče
Střídavá péče
Kritéria pro soudní rozhodnutí
Zájem dítěte
Názor dítěte
Vyslechnutí dítěte
Znalecký posudek
Sociální inteligence

List of the key words

Family
Mother
Father
Child
Minor
Divorce
Sole custody
Joint custody
Alternate custody
Criteria for the judicial decision
Child's interest
Child's opinion
Child's hearing
Expert evidence
Social intelligence